

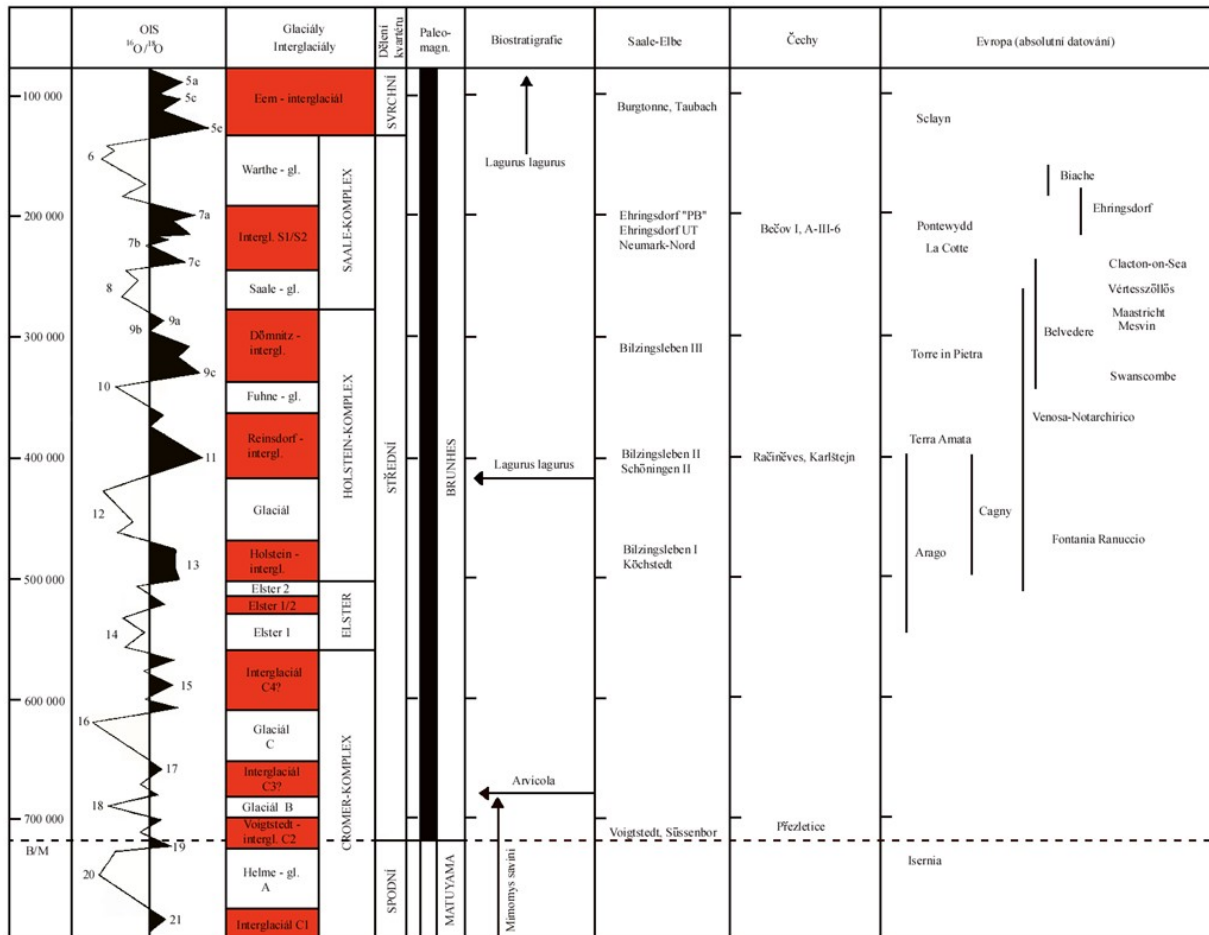
PŘEZLETICE U PRAHY – SÍDLIŠTĚ NAŠICH DÁVNÝCH PŘEDKŮ

Jan Fridrich – Ivana Fridrichová-Sýkorová

Dlouhodobý zájem a pozornost, která byla v Čechách věnována výzkumu nejstaršího osídlení přinesla na počátku nového tisíciletí dostatek informací, které umožňují podat ucelenější obraz počátků formování lidské kultury v prostoru centrální Evropy. Kořeny tohoto procesu lze najít již ve spodním pleistocénu, kdy se v Čechách objevují první lidé, nositelé protoacheulénu a oldovanu, jejichž schopnost klimatické adaptability však tyto návštěvy omezuje pouze na úseky přírodních optím. Postupný a houževnatý vývoj lidské kultury v následujícím středopleistocénním období však nakonec naše předky přivedl až na samý práh téměř dokonalého přizpůsobení se daným okolnostem a nástrahám okolní přírody. Tento proces formování jsme na území Čech schopni sledovat prostřednictvím přítomnosti nositelů acheulénu *s.l.*, staropaleolitických drobnotvarých industrií *s.l.* a moustérienu *s.l.*

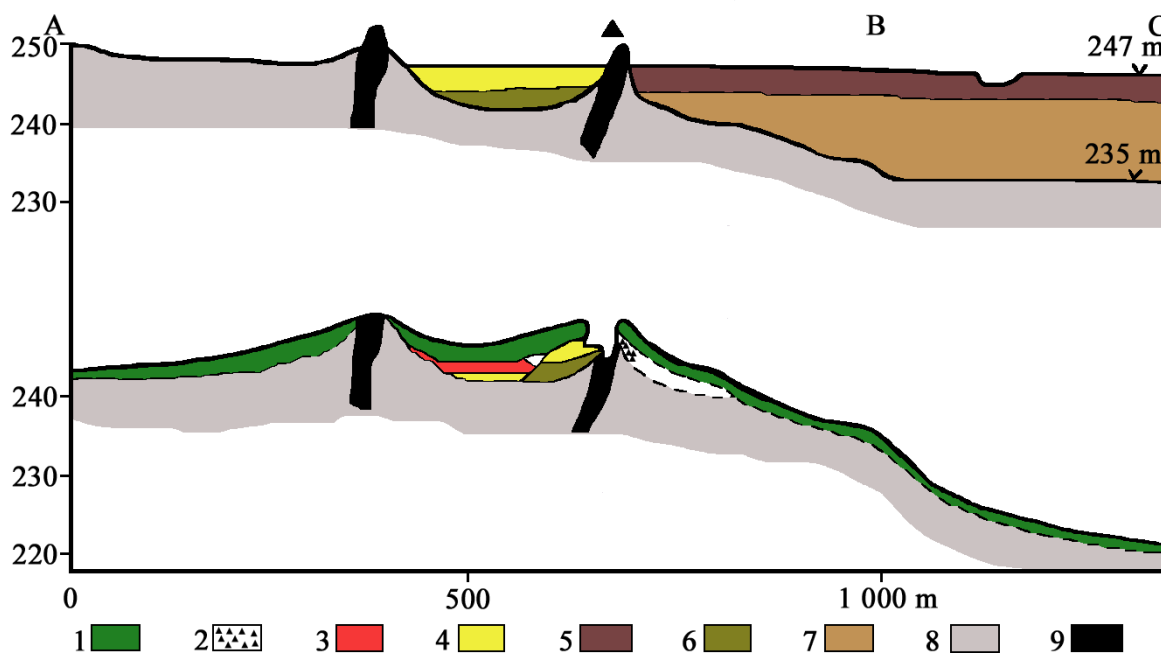
Starý paleolit jako úsek vývoje starší doby kamenné v Čechách klademe do širokého časového rámce, jehož začátek spadá do cromerského komplexu, tj. období přibližně před 0,85 mil. let B.P., před konec paleomagnetického období Matuyama, v sekvenci OIS minimálně před stupeň OIS 21. Konec starého paleolitu leží na konci holsteinského komplexu, na přechodu mezi interglaciálem dömnitz a počátkem saalského zalednění, tj. na hranici mezi OIS 9a a OIS 8, v absolutní chronologii se pohybujeme kolem hranice 0,3 mil. let. B.P. Celkové časové rozpětí starého paleolitu tedy představuje úsek delší než 0,5 mil. let, během kterého se ve střední Evropě vystřídalo 8 interglaciálů a 7 glaciálů. V podstatě jej můžeme dělit na dvě části, starší fázi, kterou klademe do cromerského komplexu (OIS 21 – OIS 15) a mladší fázi, která spadá do holsteinského komplexu (OIS 13 – OIS 9). Tyto fáze byly odděleny mohutným zaledněním, které spadá do elsterského komplexu (kolem OIS 14, před více než 0,5 mil. let B.P.). Toto mohutné zalednění znamenalo zásadní změnu ve vývoji přírody a klimatu střední Evropy a definitivní rozvoj tzv. moderních faunistických společenstev. Z hlediska vývoje kvartéru lze starý paleolit klást do starší části středního pleistocénu, za jehož hranici se považuje paleomagnetická inverze Matuyama/Brunhes (0,78 mil. let B.P.). Přírodu ve střední Evropě výrazně zasáhlo střídání dob ledových a meziledových, které zásadně ovlivňovalo posuny biozón směrem od severu k jihu a opačným směrem, což se projevovalo střídáním teplomilné a chladnomilné vegetace a fauny. Střídání klimatu představovalo dosti komplikovaný časoprostorový model posunu horizontálních i vertikálních podnebných zón. Tak mohla vzniknout časoprostorová nerovnoměrnost, která byla ovlivňována také vztahem určitého území k základním klimatickým regulačním soustavám, např. k moři a kontinentálnímu ledovci. Další nerovnoměrnost mohla být i obsahová, např. studená a vlhká období se mohla odlišovat podle vlhkosti, geomorfologických podmínek, orientací lokalit ke světovým stranám atd. Ve střední Evropě, která leží na hranici oblastí a pásem to může přinášet určité problémy při zařazení a datování konkrétního místa i konkrétní sekvence sedimentů.

Do staršího stupně starého paleolitu můžeme zařadit konečnou fázi vývoje protoacheulénu, které je u nás reprezentována přezleticienem a lokalitami Přezletice, Bečov I B, Hořešovičky, Braškov a starým acheulénem, který je zatím nejlépe doložen na nalezišti Bečov II.

Vývoj středpleistocénní přírody, datace a zařazení vybraných paleolitických nalezišť.

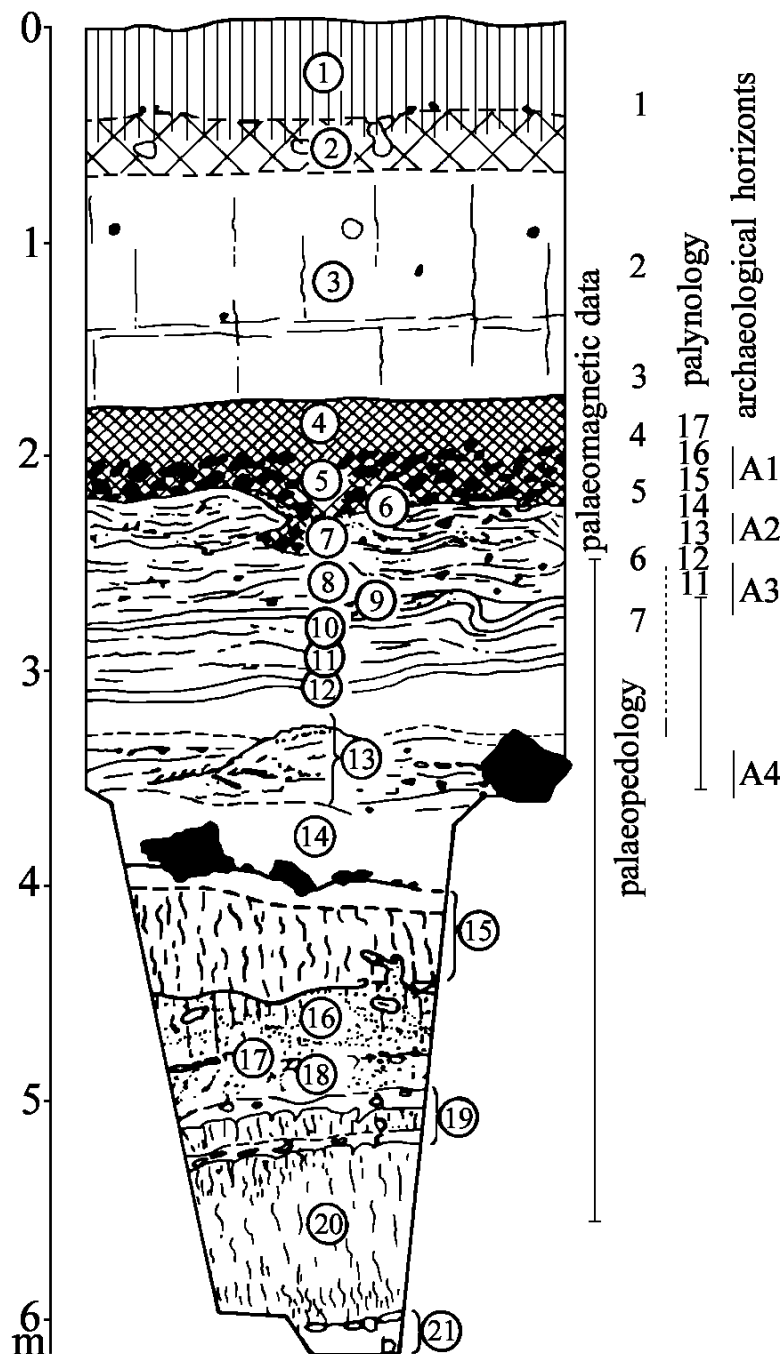
Přezletice u Prahy se nacházejí na okraji inundace Paleolabe v nadmořské výšce 244 m, tj. 77 m relativní výšky nad současným tokem Labe. Tato lokalita byla od 30. let 20. stol. známá jako paleontologické naleziště, po II. světové válce zde našel F. Prošek první paleolitické artefakty a archeologický výzkum zde probíhal od r. 1967 jako součást výzkumu paleontologického, od r. 1975 jako samostatný archeologický výzkum, a to až do r. 1990. Naleziště poskytlo velké množství paleontologických, paleopedologických, geomorfologických, petrografických a litologických dokladů, dovolujících nejen datování lokalit, ale i podrobnou ekologickou charakteristiku přírodního prostředí. Určení stáří lokality je založeno na několika metodách, relativního i absolutního datování. Velice důležitá je geomorfologická pozice fluvio-limnické sedimentace lokality. Další hledisko je založené na paleontologickém výzkumu obratlovců, zejména drobných hlodavců a dále na paleopedologickém vývoji. Paleomagnetické datování, které bylo provedeno na nekontrolovatelných vzorcích a považujeme je proto za nekorektní, přineslo datum 590 000-660 000 let B.P., naproti tomu přítomnost *Mimomys savini* a absence druhu *Arvicola cantiana* by spíše svědčila pro stáří přesahující 0,7 mil. let B.P.

Schématický profil staropaleolitického naleziště. Nahoře stav na počátku středního pleistocénu, dole současný stav.

Naleziště se nacházelo na okraji pánvičky s fluvioлимnickou sedimentací, která souvisela s okrajovou oblastí tehdejší inundace řeky Pralabe (i když měla značnou samostatnost vývoje), jejíž akumulční báze byla 235 m n.m., tj. 68 m relativní výšky. Svoji morfologickou pozicí i podle výsledků rozboru těžkých minerálů z písčitéch poloh v profilech, patří k terasovému systému Labe. Kvartérní sedimenty, jejichž báze byla ve výšce 244 m n.m. lze korelovat v terasovém systému Vltavy, mezi akumulace suchdolskou a pankráckou, jejichž úroveň byla řazena do staršího či nejspodnějšího pleistocénu. Vysoké terasy Labe v okolí lokality chybějí. Nejvyšší terasa labského systému, při ústí Výmoly u Čelákovic, s bází 235-238 m n.m., tj. 68-71 m relativní výšky, která může mít vztah k přezletickému nalezišti, je řazena k tzv. vysokým terasám Labe. Sedimentární výplň přezletické pánvičky souvisí zřejmě s konečnou fází zašterkování spodnopleistocénního Labe, které mělo bázi v úrovni 70 m relativní výšky a povrch v 80 m relativní výšky nad současnou řekou. Tato pánvička byla periferní inundovanou částí údolí zanášenou buď slabým přítokem z boku, nebo vedlejším ramenem hlavního toku řeky. V blízkosti lokality byly provedeny orientační vrty kde byla zjištěna pozitivní gradace uloženin, odpovídající fluvioлимnické sedimentaci v malé pánvičce. Dosavadní výzkumy kvartéru přímo na nalezišti byly soustředěny do svrchní a střední části fluvioлимnických uloženin, eventuálně do jejich těsného nadloží s terestrickou sedimentací, v nichž byly provedeny paleopedologické a palynologické výzkumy. Na nalezišti byl také proveden podrobný petrografický výzkum, který byl zaměřený k řešení otázky geneze různých typů sedimentů, eventuálně měl sloužit jako podklad pro paleogeografickou rekonstrukci a zjištění směru přínosu terigenního materiálu. Pozornost byla věnována především písčným a šterkovým uloženinám, které byly nejvhodnější pro řešení otázek geneze sedimentů, přínosu materiálu, charakteru transportu, jeho délky atd. Sledování této problematiky bylo důležité pro stratigrafické závěry a studium vztahu lokality k terasovému systému této oblasti. Výsledky

petrografických analýz písčitých poloh ve čtyřech sledovaných profilech lokality dokazují, že zde docházelo, v průběhu klidně sedimentujících sladkovodních slínů *s.l.*, k opakovanému zaplavování sedimentačního prostoru pánvičky, do níž byl také splachován klastický materiál z nejbližšího okolí. Tak docházelo k míšení materiálu místního s materiálem labské provenience. Šlo patrně o postupně se zaplňující pánvičku na okraji tehdejšího inundačního území Labe.

Schematizovaný profil naleziště.

Paleopedologický výzkum prokázal, že profil v Přezleticích je tvořen dvěma souvrstvími, oddělenými širokým stratigrafickým hiátem. Svrchní je reprezentován svrchním pleistocénem, spraší a ronovou spraší a spodní spodním pleistocénem. Největší význam pro rekonstrukci pochodů spodního kvartéru má z paleontologického hlediska zjištění fosilních sedimentů typu braunlehm v nadloží limnických poloh. Stratigraficky tyto půdy dokládají existenci spodního pleistocénu, paleoklimaticky výrazně teplé a vlhké podnebí interglaciálního charakteru, svou pozicí a výskytem v profilu jsou důkazem, že se tvořily buď před vznikem vodní nádrže pod bulžnickovým kamýkem, nebo jsou s ní syngenetické, ne však mladší. Výsledkem tohoto výzkumu je schéma chronologického sledu průkazných polygenetických pochodů v průběhu sedimentace na lokalitě:

- 1) tvorba lakustrinního slínu (časná fáze cromerského? interglaciálu);
- 2) ukončení tvorby sladkovodních slínů a vývoj glejové půdy;
- 3) současná dlouhotrvající tvorba půdy braunlehmového typu – klimatické optimum vrcholného interglaciálu;
- 4) přerušení chemického a biologického zvětrávání mechanickým zvětráváním (vysušením, ústupem lesa a otevřením ploch, podmíněné uvolněním detritu a vystavení půd odno-su);
- 5) resedimentace detritu a braunlehmových sedimentů do mělké vodní nádrže fungující ve chladné vlhčí oscilaci patrně ještě v pozdní fázi (cromerského?) interglaciálu;
- 6) rychlé vysušení a vystavení uvedených sedimentů vlivům aridního klimatu a následné fázi kontinentalizace podnebí na počátku nového glaciálu;
- 7) silné hluboce do podloží zasahující kryoturbační deformace a konečně rekalcifikace spadající již plně do glaciálního klimatu.

Palynologický výzkum byl proveden v profilu v superpozici 17 vzorků, z toho vzorky 14-17 byly ze svrchnopleistocénních sedimentů. Pouze u vzorku 12, z povrchu mírně zvlhčených sladkovodních slínů, bylo možné vytvořit palynologický diagram. Z něho vyplývá, že byliny převažovaly až 7x nad dřevinami, dominoval zejména pelyněk (*Artemisia*), poměrně hojně byly také typy čeledí *Asteraceae*, *Poaceae* a *Brassicaceae*, ostatní byly zastoupeny slabě. Nápadný je vysoký počet pylových zrn vrbiny (*Lysimachia* sp.). Z dřevin se vyskytovala pouze borovice (*Pinus*), kdežto bříza (*Betula*), smrk (*Picea*), dub (*Quercus*) a lípa (*Tilia*) byly zjištěny pouze v jediném pylovém zrně. Po vyhodnocení zastoupení jednotlivých rostlinných typů je zřejmé, že v okolí lokality převládala bezlesá krajina typu bylinné stepi, se značným výskytem pelyňku, trav a některých dalších bylin, pouze s ojedinělými drobnými borovými lesíky.

Malakozoologický výzkum prokázal rozborem fosilních měkkýšů, že jde o společenství, v němž se nevyskytují typičtí zástupci chladnomilných druhů ani vůdčí druhy charakterizující vrcholný interglaciál. Přezletická malakofauna jako celek patří mezi tzv. fauny přechodní a pochází zřejmě z okrajové interglaciální fáze. S ohledem na rozbory dalších vědních disciplín, zejména paleopedologie, paleontologie obratlovců, geologie, patří do nástupu buď spodno- či středopleistocénního (cromerského?) interglaciálu.

Výzkum lasturnatek sladkovodních ostrakodů umožnil rekonstruovat charakter vodní nádrže. Společenstvo 17 druhů je charakteristické absolutní nadvládou druhu *Ilyocypris gebba*, což dokazuje nehlubokou, ale trvalou nádrž, pohyb a průtok vody v ní a zvýšený obsah soli. Druh *Cypris pubera* je typický pro jarní vody, které během léta vysychají. Nádrž měla jílovité dno a hloubku asi kolem 3 m. Řada druhů dokazuje chudší vodní vegetaci s volnými holými plochami na dně. Voda v nádrži měla mírný průtok, byla dobře prokysličená, čistá a náležela zřejmě systému širokého říčního údolí Labe. Některé druhy prokazují zvýšený obsah

solí, salinita však kolísala, v průměru nepřekročila 3 %. Tato salinita je vysvětlitelná přínosem minerálních látek do nádrže, převahou ze zvětralých svrchnokřídových slínovců. Z hlediska klimatického lze ostrakodovou faunu zařadit do teplé fáze, ale nikoliv do jejího optima. Z rázu společenstva lze předpokládat, že se jedná o fázi časnou, kdy krajina nebyla ještě plně zalesněna, letní teploty byly vyšší než v současnosti, průměrná červencová teplota byla přes 20° C.

Výzkum ichtyofauny prokázal přítomnost pouze dvou druhů kostnatých ryb, patřících rodům *Tinca* a *Esox*, zachovaných ve formě zlomků kostí a zubů. Dnešní jediný druh rodu *Tinca* – *Tinca tinca* (L.) – lín, žije ve stojatých nebo raději průtočných vodách (jezerech, rybnících, zálivech řek, slepých ramenech atd.) při březích zarostlých rostlinstvem. Ke tření potřebuje čistou průtočnou vodu, nejméně 18° C teplou, raději ale 22-24° C. Tře se v květnu. Má malé nároky na kyslík a vydrží i mírnou salinitu, nemigruje, žije celý život ojedinele a na stejném místě. Je rozšířen v mírném pásmu. Štika (*Esox lucius* (L.)) žije v pomalu tekoucích vodách, nemá ráda silný a zvláště studený proud. Nesnáší drsné zimy, ani látky vznikající hnitím rostlinstva. Dobře snáší i mírně brakické prostředí. Zdržuje se v hustých porostech vodních rostlin, tře se v předjaří na loukách zaplavených rozvodněnými řekami. S ohledem na ekologii recentních populací lína a štiky lze usuzovat, že přezletická lokalita představuje slabě průtočnou, patrně rozsáhlejší vodní nádrž, s nepříliš chladnou vodou a s bohatým vodním a přibřežním rostlinstvem. Partie při břehu byly mělké, ale jsou pravděpodobná i hlubší místa v pánvi, v nichž žily velké exempláře štik a kde mohla přezimovat hejna línů. V předjaří patrně docházelo k zaplavování okolních niv, což byla asi významná okolnost pro rozmnožování štik. Dno pánve bylo snad bahnité. Potravou pro štiky mohl sloužit z nedostatku jiné, lín, ale i jiné dosud nezjištěné druhy ryb, dále žáby a drobní vodní savci, ptáci a plazi.

Rozbor osteologických zbytků žab (*Anura*) poskytl dosti velké množství materiálu, z nichž většina patřila skokanům rodu *Rana* a menší množství blatnicím a ropuchám. Druhově byly určeny Blatnice česneková (*Pelobates fuscus*), skokan zelený (*Rana esculenta*) a skokan rašelinný (*Rana arvalis*). Převaha kostí skokanů umožňuje lokalitu charakterizovat jako jezernaté až močálovité prostředí, nález skokana rašelinného ukazuje na existenci teplejšího klimatu.

Výzkum avifauny ukázal, že byli zastoupeni prakticky jen vodní ptáci, z nichž je nejzajímavější kachna bělohlavá (*Oxyura cf. leucocephala*) a lžičák (*Platalea aff. leucorodia*). Oba tyto druhy představují první fosilní výskyty v Evropě. Kachna bělohlavá dává v dnešní době přednost slaným vodám, lžičák žije dnes v tropické Africe a Euroasii, prakticky ne severněji, než do 50° severní šířky. Zjištěno bylo ještě dalších 10 druhů vodního ptactva, a to *Podiceps cf. griseigena*, *Podiceps cf. nigricollis*, *Phalacrocorax cf. carbo*, *Tadorna sp.*, *Aythya cf. nyroca*, *Aythya cf. fuligula*, *Cygnus cf. cygnus*, *Fulica cf. atra*, *Anas sp.* a *Haliaeetus sp.* V paleontologickém materiálu se nachází také větší množství fragmentů skořápek vajec různých druhů ptáků.

Kosterní pozůstatky netopýrů umožnily determinaci dvou druhů, a to netopýra pobřežního (*Myotis dasycneme*) a netopýra vousatého (*Myotis cf. mystacinus*). Netopýr pobřežní žije v současnosti rád v blízkosti vod a pouze jako reliktní populace. Je vázán na nížinné bažinaté či „kanálové“ oblasti. Netopýr vousatý je v současnosti dosti rozšířený polytypický druh, jehož početnější populace žijí zejména v horských a podhorských lesnatých oblastech. Patří k nejmenším druhům našich netopýrů. Je odolný vůči klimatu.

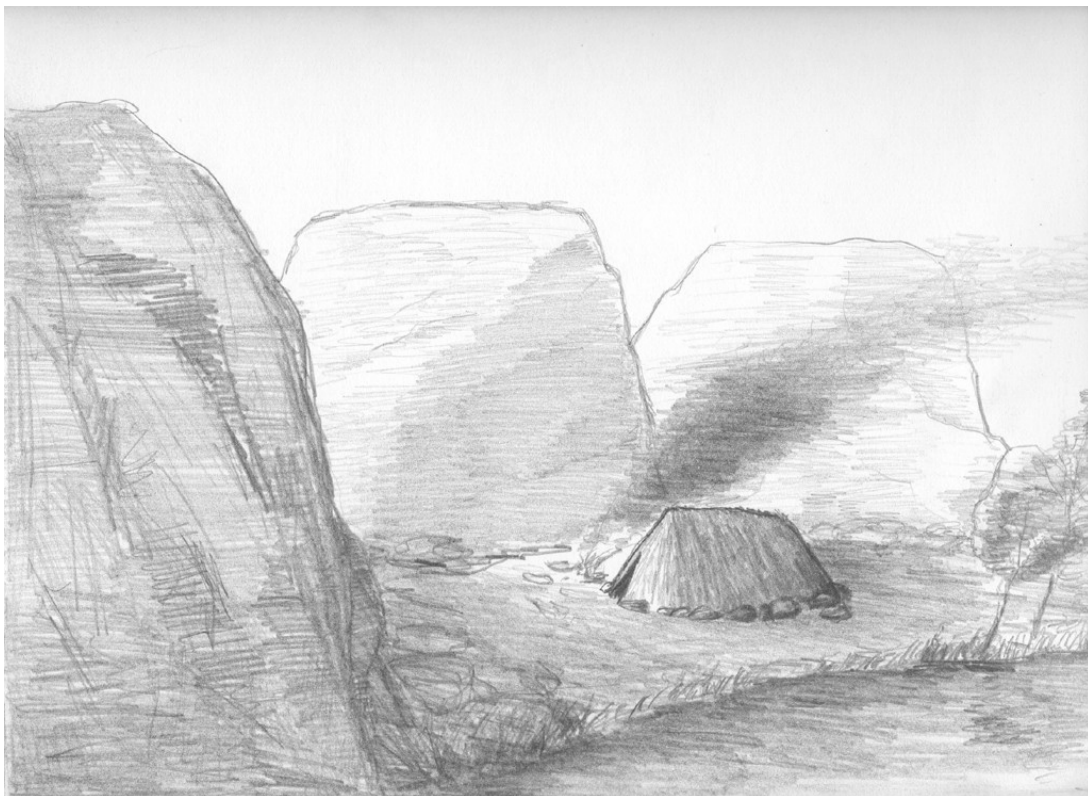
Rozbor savčí fauny na lokalitě Přezletice (všech nálezových horizontů) přinesl mnoho závažných informací o širokém spektru velkých i malých savců. Kosterní zbytky se nacházely v prostoru sídliště staropaleolitického člověka, nenacházely se v anatomických pozicích, ale

roztroušené, rozbité, se stopami řezání a sekundárního ohlodání. Část kostí nese stopy opálení. Hmyzožravci (*Insectivora*) byli doloženi osmi druhy (*Erinaceus praeglacialis*, *Talpa europaea*, *Talpa minor*, *Desmana magna*, *Sorex savini*, *Sorex subaraneus*, *Sorex minutis*, *Neomys newtoni*), letouni (*Chiroptera*) dvěma druhy (*Myotis dasycneme*, *Myotis* cf. *mystacinus*), šelmy (*Carnivora*) čtyřmi druhy (*Canis lupus mosbachensis*, *Vulpes* cf. *angustidens*, *Ursus* cf. *deningeri*, *Martes* cf. *foina*), hlodavci (*Rodentia*) čtrnácti druhy (*Citellus primigenius*, *Trogontherium schmerlingi*, *Apodemus* sp., *Cricetus cricetus runtonensis*, *Allocricetus bursae*, *Myodes glareolus*, *Mimomys savini*, *Pliomys episcopalis*, *Microtus ratticepoides*, *Microtus arvalidens*, *Microtus gregaloides*, *Microtus nivalinus*, *Pitymys arvaloides*, *Lemmus* aff. *lemmus*), lichkopytníci (*Perissodactyla*) třemi druhy (*Equus caballus mosbachensis*, *Equus hemionus*, *Dicerorhinus etruscus*), sudokopytníci (*Artiodactyla*) třemi druhy (*Cervus* cf. *elaphus*, *Capreolus* cf. *süssenbornensis*, *Bison schoetensacki*), chobotnatci (*Proboscidea*) jedním druhem (*Mammuthus trogontherii*) a zajíci (*Lagomorpha*) také jedním druhem (*Lepus* sp.). Celkem bylo nalezeno 37 druhů savců, z toho 11 velkých a 26 malých. Z ekologického hlediska převládají ve fauně tři druhy: nejpočetněji zastoupené jsou autochtonní formy, žijící na okraji bažinatých stojatých vod (72 %), dále druhy otevřených nezalesněných stepí (22 %), lesostepních a lesních druhů je pouze 6 %, z toho vysloveně lesních pouze 1,5 %. Pro stratigrafické zařazení je závažná přítomnost hlodavců (*Microtus ratticepoides*, *Microtus gregaloides*, *Microtus arvalidens*, *Pliomys episcopalis*, *Mimomys savini*, *Allocricetus bursae*), dále hmyzožravců (*Desmana magna*, *Sorex savini*), ale i velkých savců jako nosorožec (*Dicerorhinus etruscus*), předchůdce mamuta (*Mammuthus trogontherii*) a bobrovitého hlodavce (*Trogontherium schmerlingi*). Ti jako soubor dokládají střední pleistocén, biochronologickou etapu biharium (tzv. fáze Templonhegy). Pro určení přesného geologického stáří je závažná absence dvou vŕdčích forem hlodavců, *Arvicola cantiana* a *Lagurus (Prolagurus) pannonicus transiens*. První vylučuje mladší fázi Mauer, druhý předcházející fázi Nagyhársányhegy. Oba druhy by po ekologické stránce do přezletické fauny dobře zapadaly, jejich absence má tedy chronologický význam. Z biostratigrafického hlediska to znamená, že lokalita v Přezleticích předchází cromerskému interglaciálu C3? odpovídajícímu OIS 17, kdy se ve středoevropském materiálu poprvé objevuje *Arvicola*. Znamená to tedy, že stáří tohoto naleziště se pohybuje kolem 0,7 mil. let B.P.

Shrneme-li všechny přírodovědné poznatky z Přezletic ve smyslu charakteristiky ekologického prostředí staropaleolitického sídliště, můžeme konstatovat, že podnebí bylo celkově teplejší než dnes, protože klimatologicky patří Přezletice na počátek velkého interglaciálu. Okolí naleziště tvořila plochá krajina stepního charakteru, na nízkém levobřeží široké řeky (Pralabe), jejíž břehy dosahovaly takřka až k lokalitě. Podél břehů byla nízká a široká niva a v místě lokality zřejmě velké mrtvé rameno tvořící nepříliš hluboké, přesto rozlehlé jezírko, ze kterého vyčnívaly velké bloky buližníku, které se svým bezprostředním okolím tvořily za nízkého stavu vody jakýsi poloostrov, který se za jarních povodní změnil v ostrov. Ten se v této době stával takřka neobyvatelným. Na březích žila spousta drobných i větších hlodavců, v jezírku a řece žily ryby (štika a lín), které dorůstaly značné velikosti, např. štika až 2 m. Na vodě lovila hejna vodního ptactva a vysoko ve vzduchu se vznášel orl říční. Okolo vody rostly vysoké stromy, v jejichž větvích se usadily kolonie netopýrů, kteří možná také žily i ve skalních rozsedlinách. Samotné jezírko tvořila nehluboká, ale trvalá nádrž s určitým, občasným průtokem a zvýšenou salinitou. Ta byla způsobena vyplavováním nejrůznějších minerálů ze starších sedimentů a odpařováním vody v horkých létech. Jezírko bylo hluboké kolem 3 m, mělo jílovité dno, nepříliš hojně zarostlé vodním rostlinstvem. Místy byly na jeho dně holé volné plochy, v hlubších partiích bahno. Okolo mělkého břehu žily také žáby, nejčastěji

skokani, dále blatnice, ropuchy a možná i další druhy. Ve vodě žilo mnoho měkkýšů, z nichž nejhojnější byl okružák a plovatka. Na příbřežní zónu navazovala travnatá step, v níž byly byliny z čeledí brukvovitých a hvězdnicovitých, výrazně byl zastoupen pelyněk a vrbina. V této travinné a bylinné stepi žili různí živočichové. Step se hemžila nejrůznějšími hraboši, z nichž některé druhy žily blízko nebo přímo na břehu jezírka. Vyskytovaly se zde i další druhy jako lumík, hmyzožravý rejsek, dva typy krta. Z větších zvířat bychom mohli zahlédnout malého vlka, hyenu, lišku a dokonce i kunu. Ve stepi se popásala stáda koní a drobného poloosla, ojedinele se mohl vyskytovat i menší nosorožec. Dále se objevovala i stáda bizonů a mohutně působící pramaduti. V dálce se rozkládaly lesíky či lesy s převahou borovice, ovšem také s výskytem břízy, smrku, dubu a lípy. V nich žili jeleni, srnci a dokonce i medvědi. Prakticky všechna tato zvířata, velká nebo malá, pohybující se v různém prostředí (země, voda, vzduch) byla lovena tehdejšími lidmi, což dokazuje nápadné seskupení kosterních zbytků zvířat na jednom místě. Čtvrcení, řezání a rozbíjení velkých kostí dokazuje jejich využívání přímo v areálu sídliště. U velkých zvířat se jednalo spíše o jednotlivé ulovené kusy, malá zvířata byla zřejmě lovena v hojnějším počtu. Toto široké spektrum lovené zvěře dokazuje, že tehdejší člověk byl prakticky dokonalým predátorem, který pomocí dokonalých zbraní dokázal ulovit jakoukoliv kořist.

Lovecký způsob života znamenal obhospodařování velikého loveckého revíru, ve kterém se komunity tehdejších lidí cyklicky pohybovaly, pro chladnější období roku zřejmě budovaly v příhodných podmínkách trvalejší sídliště s chatami. Naleziště v Přezleticích je pravděpodobně dokladem budování sezónního, patrně zimního základního tábora.

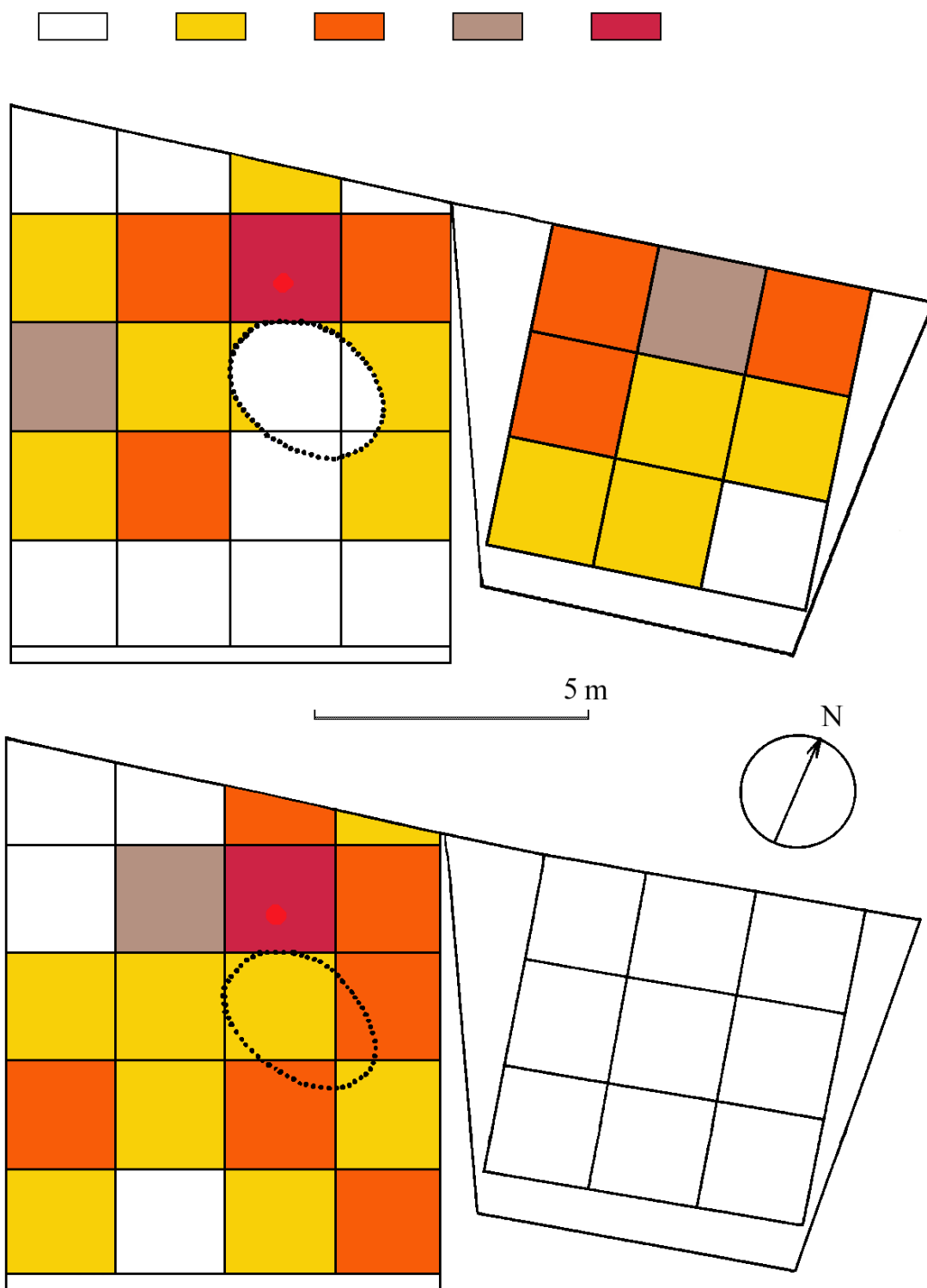

Rekonstrukce sídliště v Přezleticích, vrstva A3.

Sídelní plocha vybraná lidmi byla ohraničena mohutnými bloky buližníku, vysokými kolem 5 m, které ji uzavíraly na severu, východě a západu. Směrem na jih byla otevřená směrem k vodní ploše jezírka, které se nacházelo v nevelké vzdálenosti. Základním útvarem tohoto nálezového horizontu (A3), byl zbytek sídelního objektu oválného půdorysu, o vnějších rozměrech 4 x 3 m a vnitřních přibližně 3 x 1,5-2 m. Sídelní objekt byl založen na rovné zemi, byl nezahlobený. Jeho obvod tvořil poměrně mohutný val z kamenů, jílu a velkých kostí zvířat. Výška tohoto valu dosahovala minimálně 30 cm. U paty byl široký kolem 60 cm. Směrem k severozápadu byl otevřen relativně úzkým vstupem, necelý 1 m severně od něj se nacházelo nevelké ohniště, v průměru kolem 30 cm, které bylo také založeno na holé zemi, bylo nezahlobené a zřejmě bez dalších úprav. Přibližně 3 m severně od objektu se vypínala svislá skalní stěna, resp. možná mírně převislá, ohniště se tedy nacházelo mezi nimi. Velmi zajímavý je rozptyl archeologických nálezů. Kamenná štípaná industrie nebyla nalezena uvnitř sídelního objektu, ale ve víceméně souvislém pásu kolem něho, s nejvýraznější koncentrací v okolí ohniště. Podobná situace byla i u nálezů zlomků zvířecích kostí. Můžeme se tedy domnívat, že hlavní zóna aktivity byla soustředěna v okolí ohniště, mezi sídelním objektem a skalní stěnou. V tomto horizontu (A3) se sídelním objektem bylo nalezeno téměř 1 000 fragmentů zvířecích kostí. Největší množství těchto zlomků (28,64 %) patřilo druhu *Mammuthus trogontherii* a naopak kosti nosorožce se vyskytovaly ojediněle. Nepříliš výrazně byli zastoupeni koně (2,14 %) a podobně i bovidi (2,44 %). Výrazně hojnější jsou ptáci (6,93 %) a ryby (7,64 %). Lesní druhy jsou poměrně slabé, např. *Ursus* sp. (3 ks), *Cervus elaphus* (2 ks), *Cervus* sp. (9 ks). Překvapivě nízké je zastoupení drobných živočichů: *Anura* (7 ks), *Desmana* (2 ks), *Mimomys* (18 ks), *Pitymys* (1 ks). Přes škálu přítomných druhů se můžeme domnívat, že hlavním zvířetem využívaným k obživě byl pramadut. Další dosud nepublikované sídelní objekty pocházejí i z níže položeného nálezového horizontu na tomto nalezišti (Přezletice A4). Ty dokazují, že sídliště bylo opakovaně zaplavováno při jarních vzedmutích hladiny jezírka a sídelní objekty bylo tedy nutné opakovaně obnovovat.

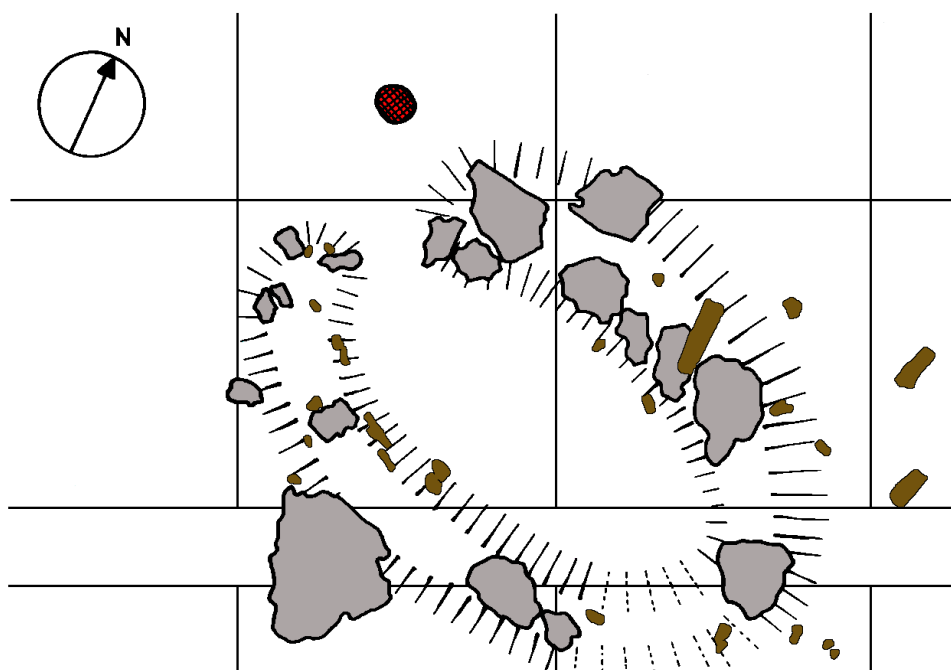
Kromě obydlí a zlomků zvířecích kostí, poskytlo toto naleziště i hojnou kolekci kamenné štípané industrie, a to ze všech nálezových horizontů (A1-A4). Z jednotlivých vrstev pochází 729 ks kamenné štípané industrie. Nejbohatší byl horizont A3 (83,26 %), horizonty A1 (10,42 %) a A2 (6,31 %) představují méně početné celky. Horizont A3 pochází z autochtonní polohy, horizont A2 je paraautochtonní a horizont A1 je alochtonní. Horizont A3 zastupuje nejúplněji zachycenou archeologickou vrstvu, kterou lze poměrně dobře sledovat. Horizont A2 pochází z původní glejové půdy, posléze silně postižené soliflukcí. Horizont A1 se nachází v suťovém kuželu v půdě typu braunlehm pocházející z vrcholu interglaciálu. Staropaleolitická industrie z Přezletic byla naprostou převahou vyráběna z buližníkové sutě místního původu. Tento buližník měl vlivem horotvorných pochodů porušenou amorfitu a rozpadal se v polyedrické fragmenty. Při štípaní této suroviny se velice často odlučuje po těchto starých poruchách. To často znesnadňuje určování úštěpů, protože základní znaky (bulbus, úderová jizva atd.) nejsou dobře patrné. Podíl alochtonní suroviny (křemene eventuálně křemence) je velmi nízký, alochtonní křemen je poznatelný podle zbytků valounové kůry, protože i v buližníku se nacházejí četné křemenné žíly, které byly rovněž tehdejšími lidmi vytloukány. Větší podíl alochtonního kamenného materiálu k výrobě kamenné štípané industrie je patrný zejména v horizontu A1 (valouny křemene). Nejhojněji zastoupenou skupinou nástrojů v horizontu A3 jsou drasadla (30,97 %) a ostatní nástroje *s.l.* (29,32 %), což jsou rydla (1,48 %), vrtáky (6,75 %), dláta (5,11 %), vruby (5,93 %) a nože (9,88 %). Další dosti výrazně zastoupenou skupinou jsou bifasy *s.l.* (17,79 %), z toho protobifasy (1,81 %), pěštní klíny (1,48 %), cleavery (8,57 %), picky (5,93 %). Skupina polyedrů *s.l.* je reprezentována

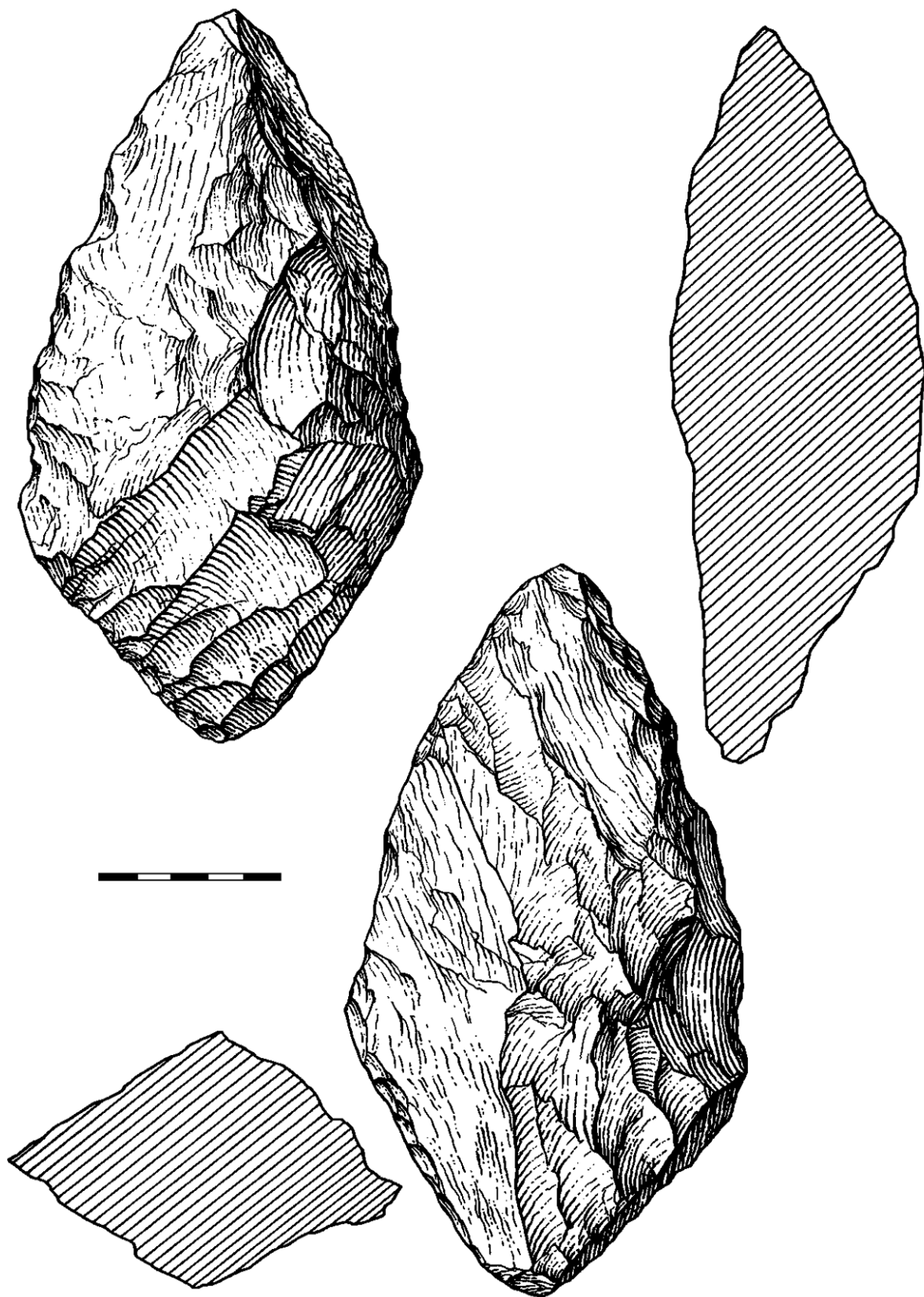
Hustota výskytu kamenné štípané industrie (nahore) a kostí (dole), vrstva A3.

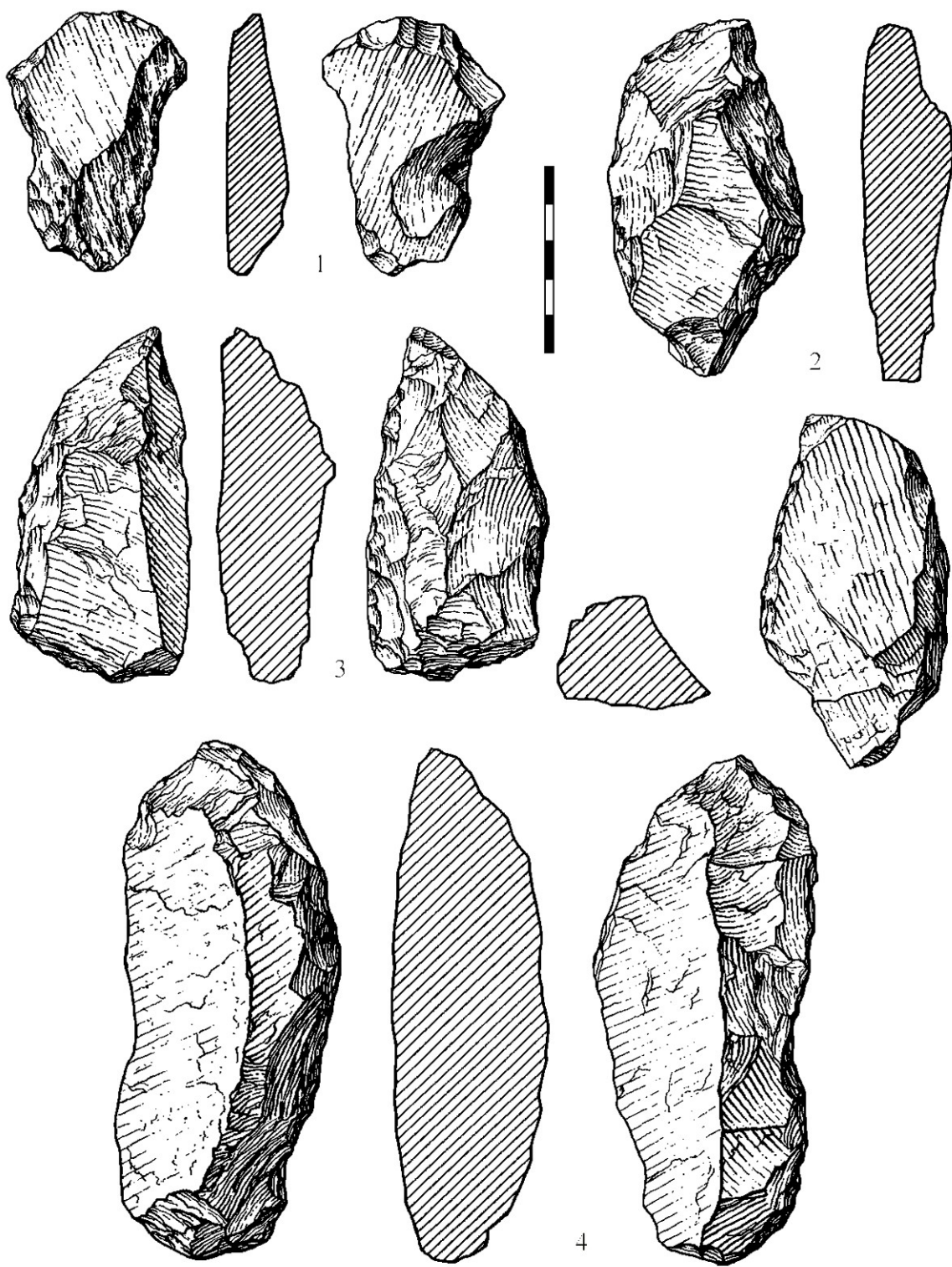
Sídelní objekt v Přezleticích u Prahy.

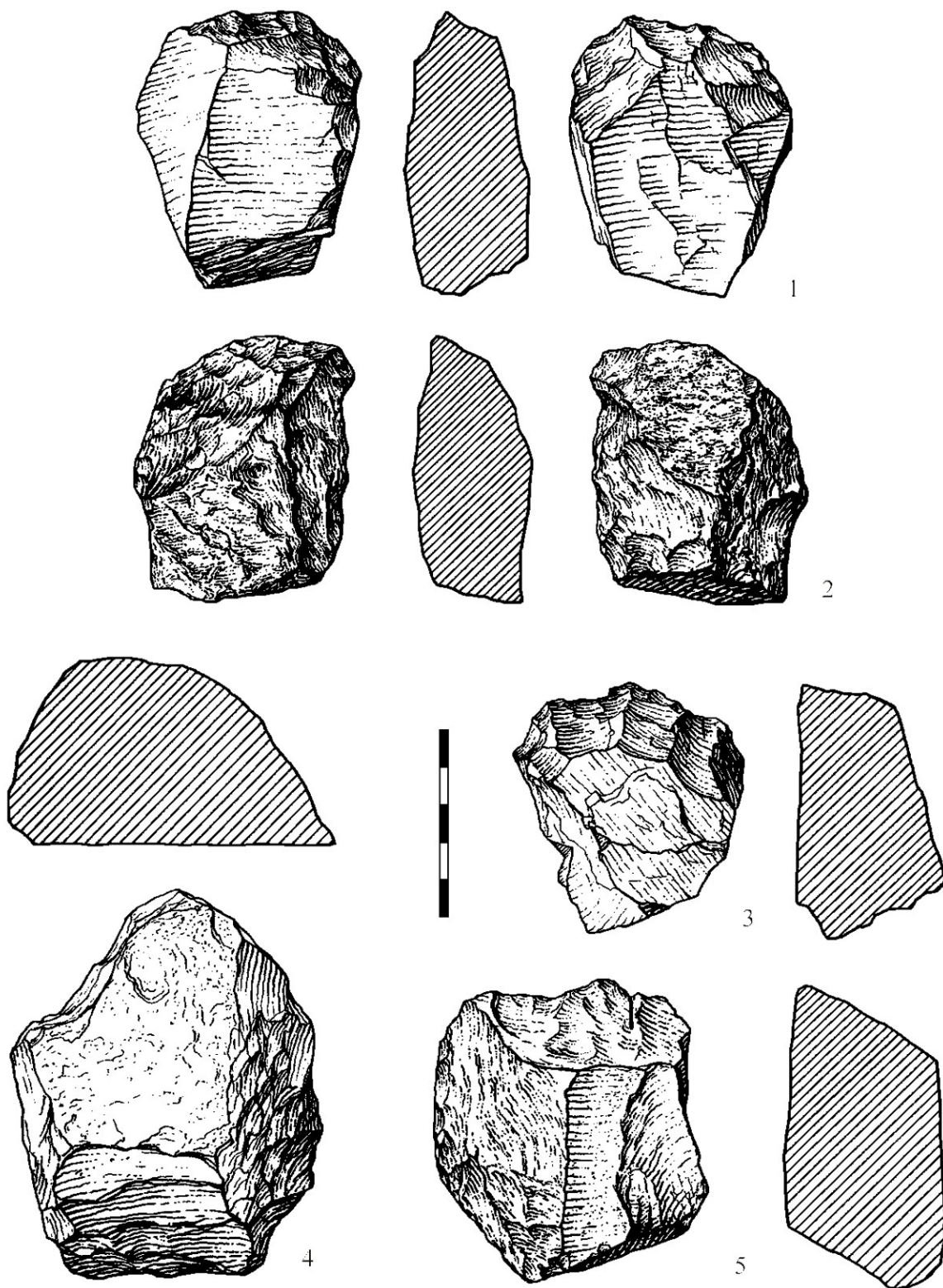
Půdorys sídelního objektu.

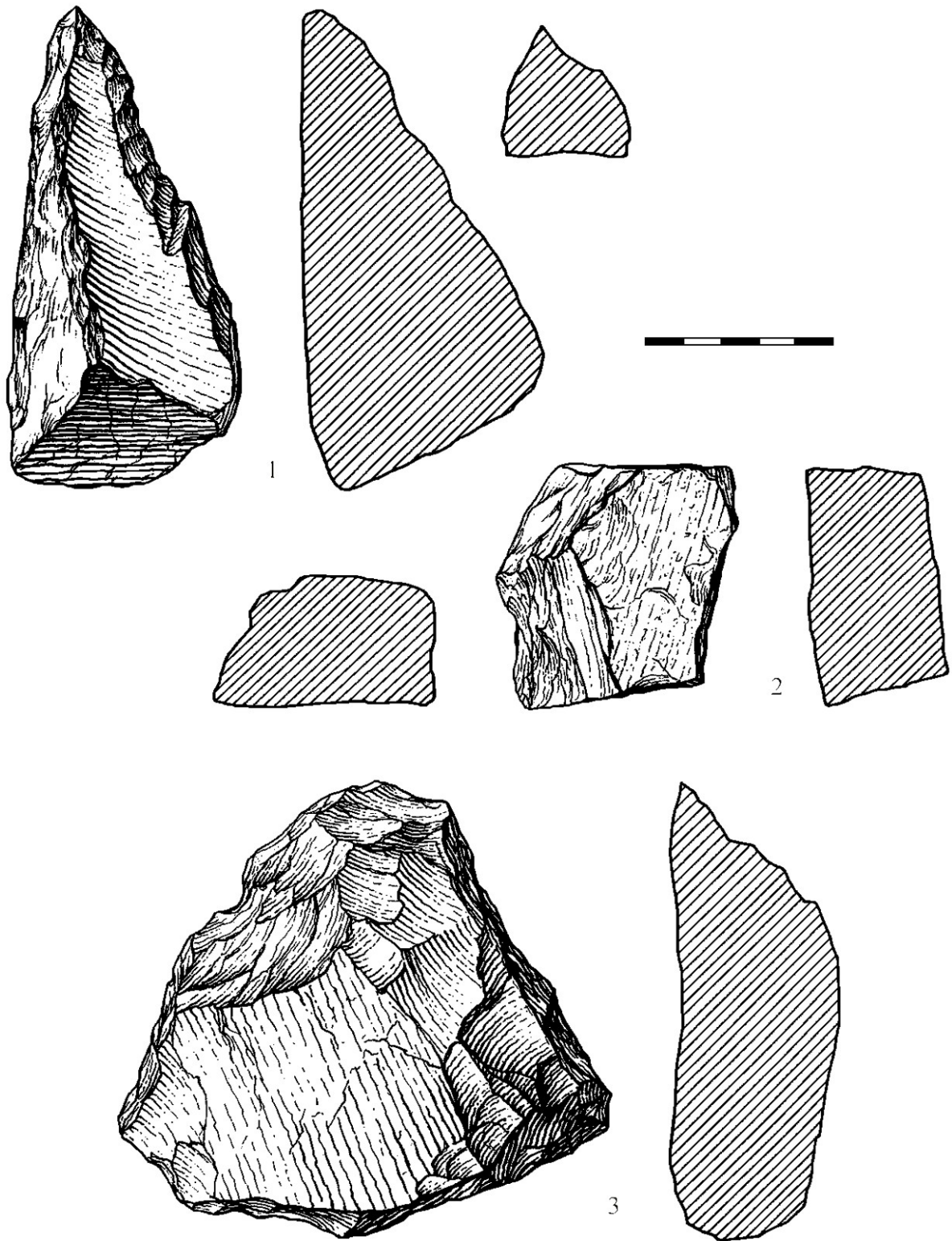
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

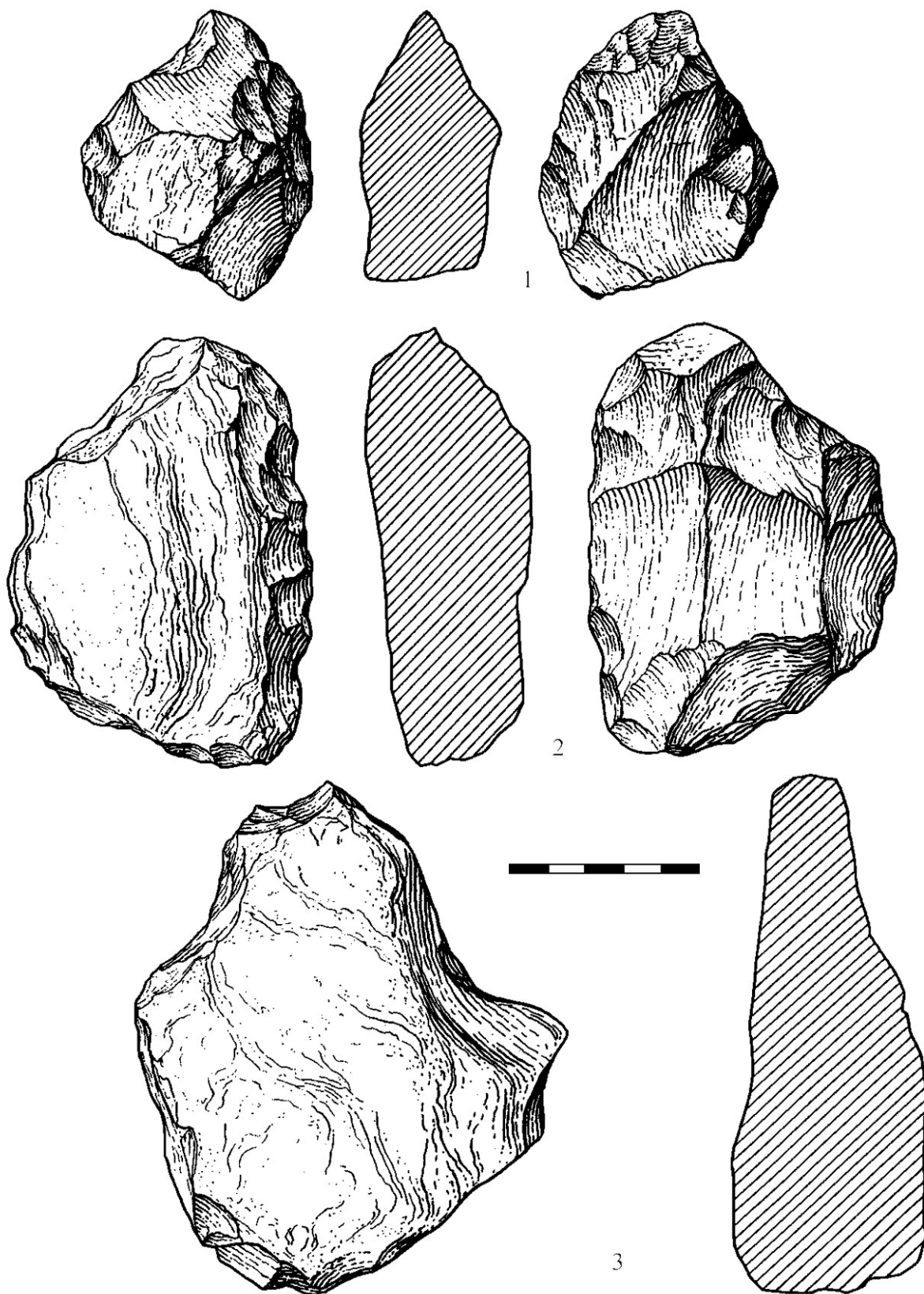
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

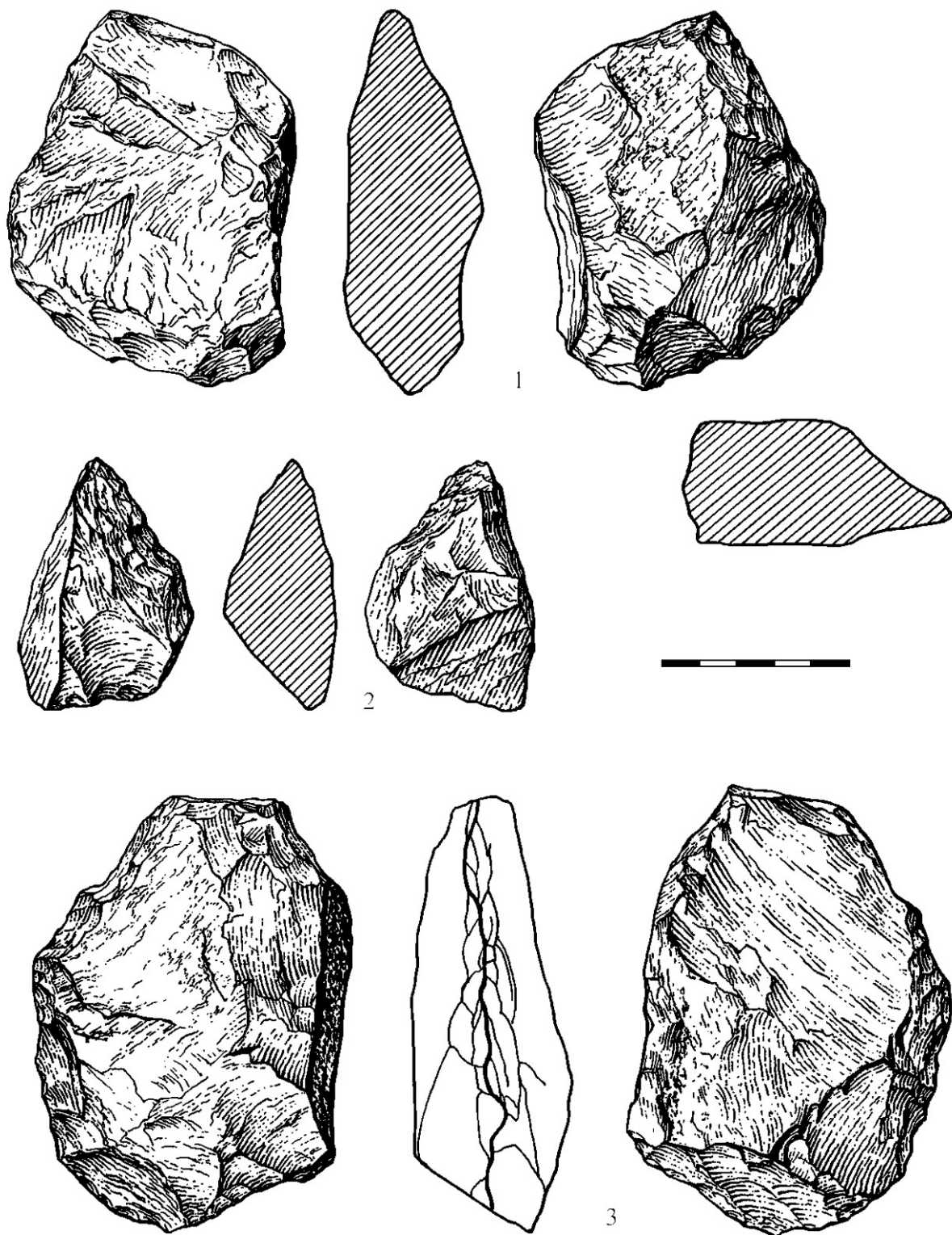

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

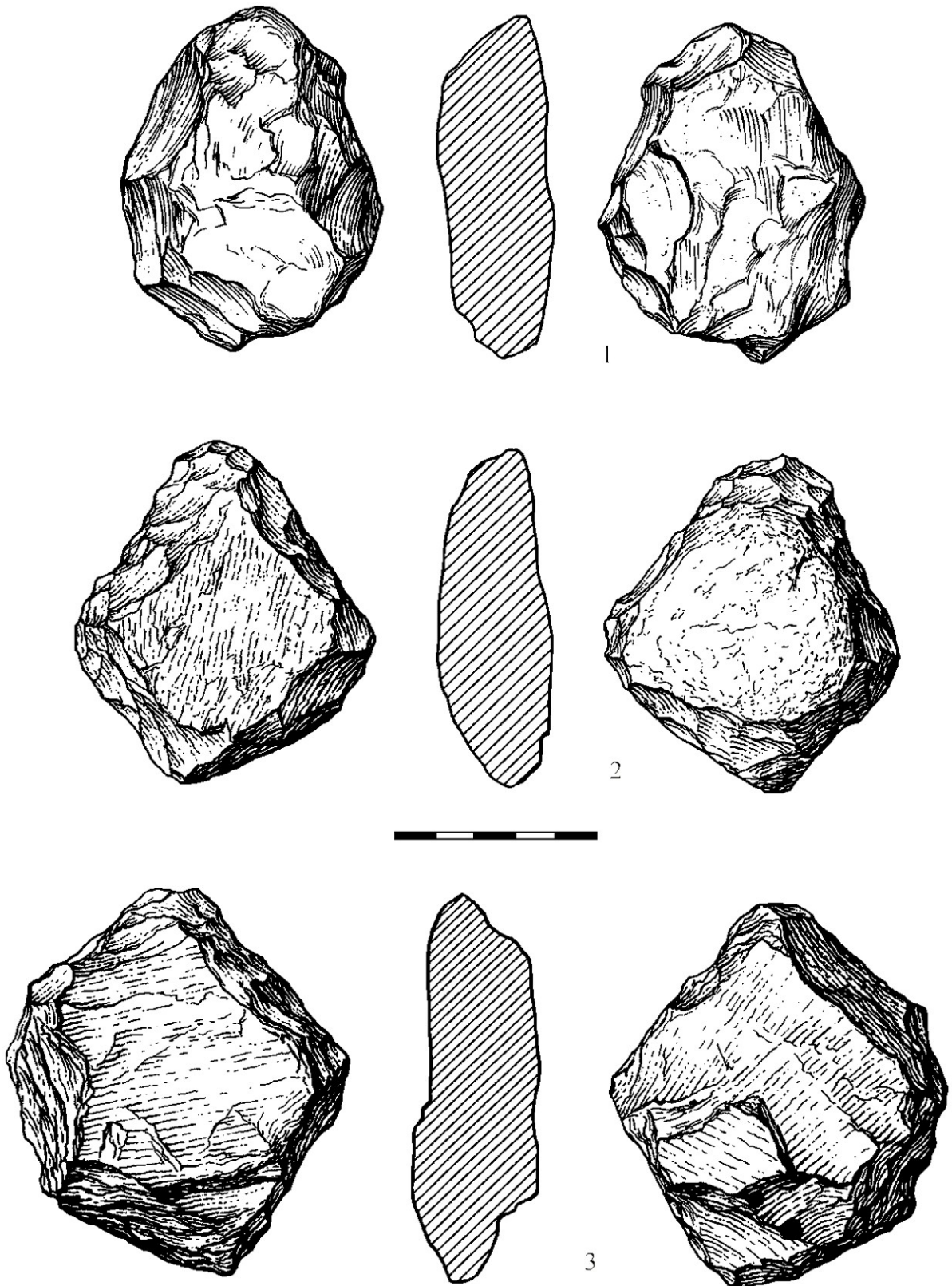

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

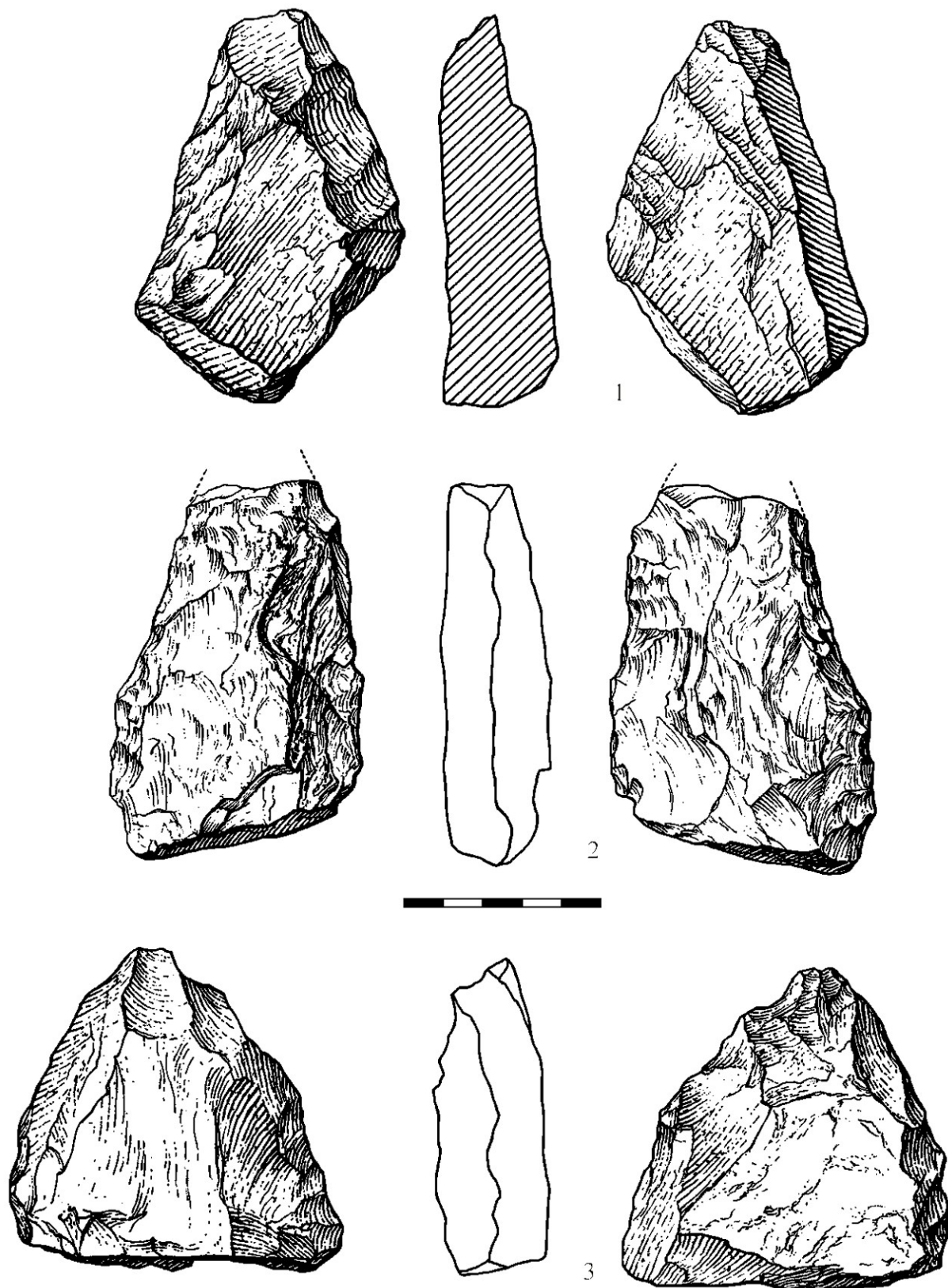

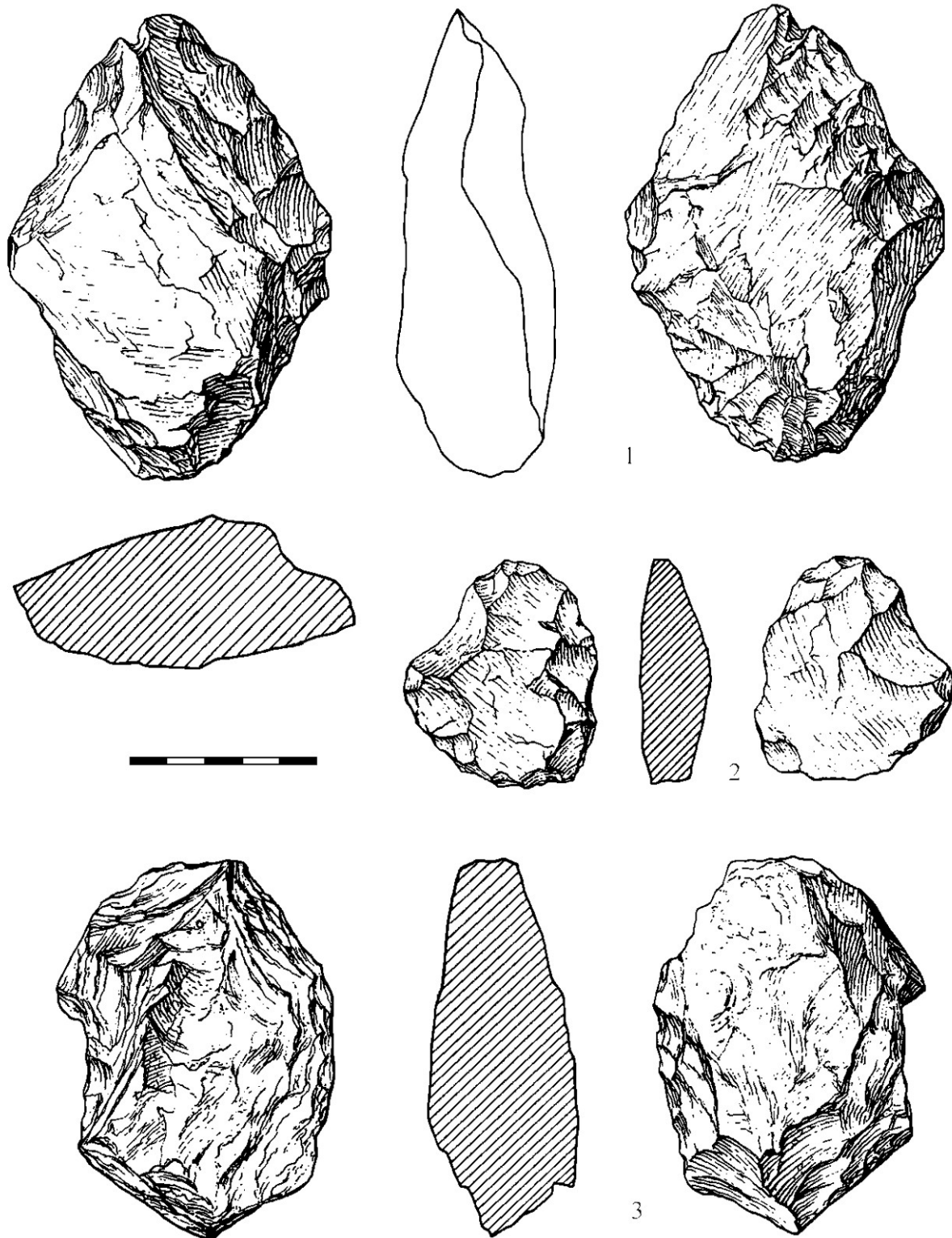
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

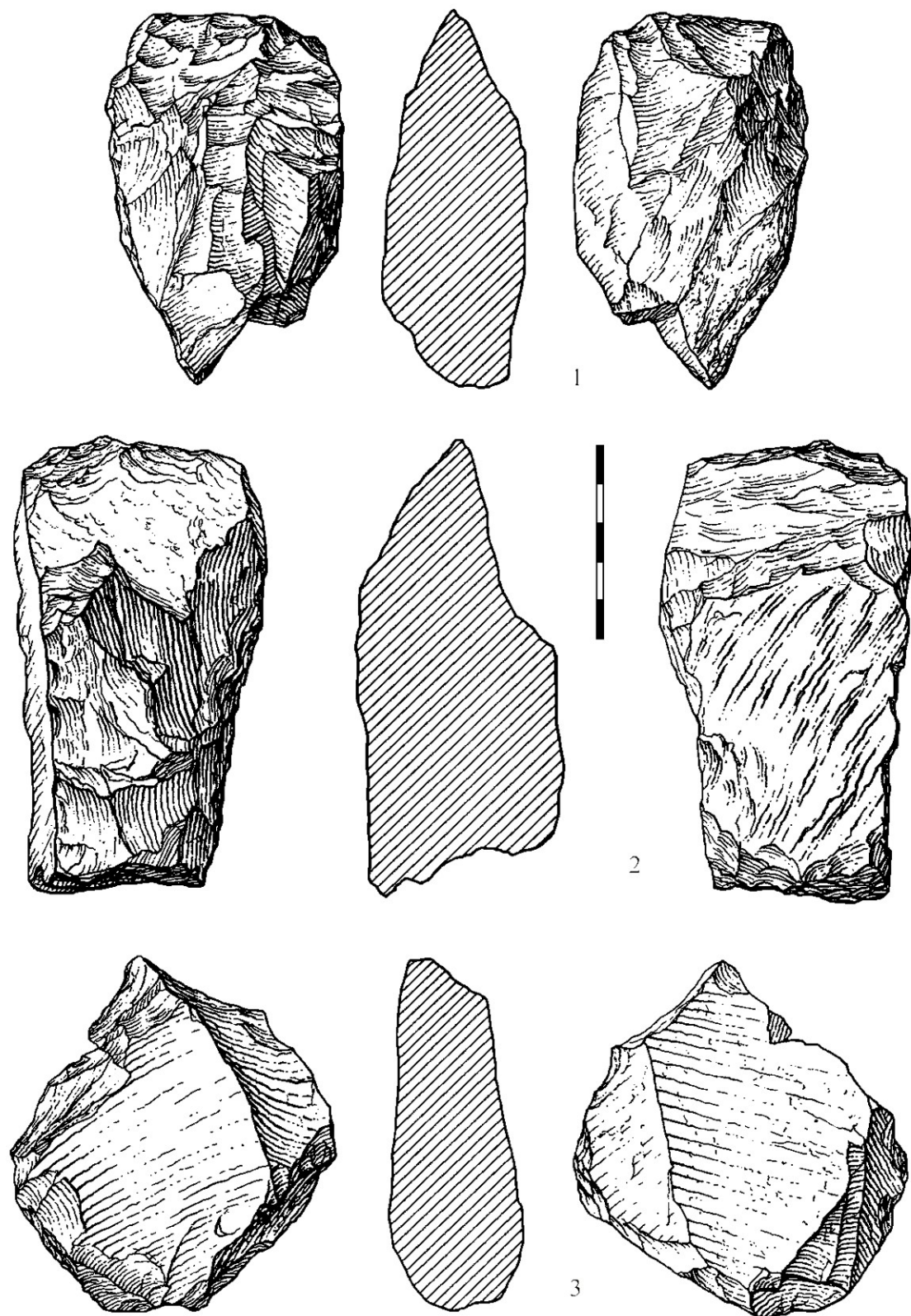
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

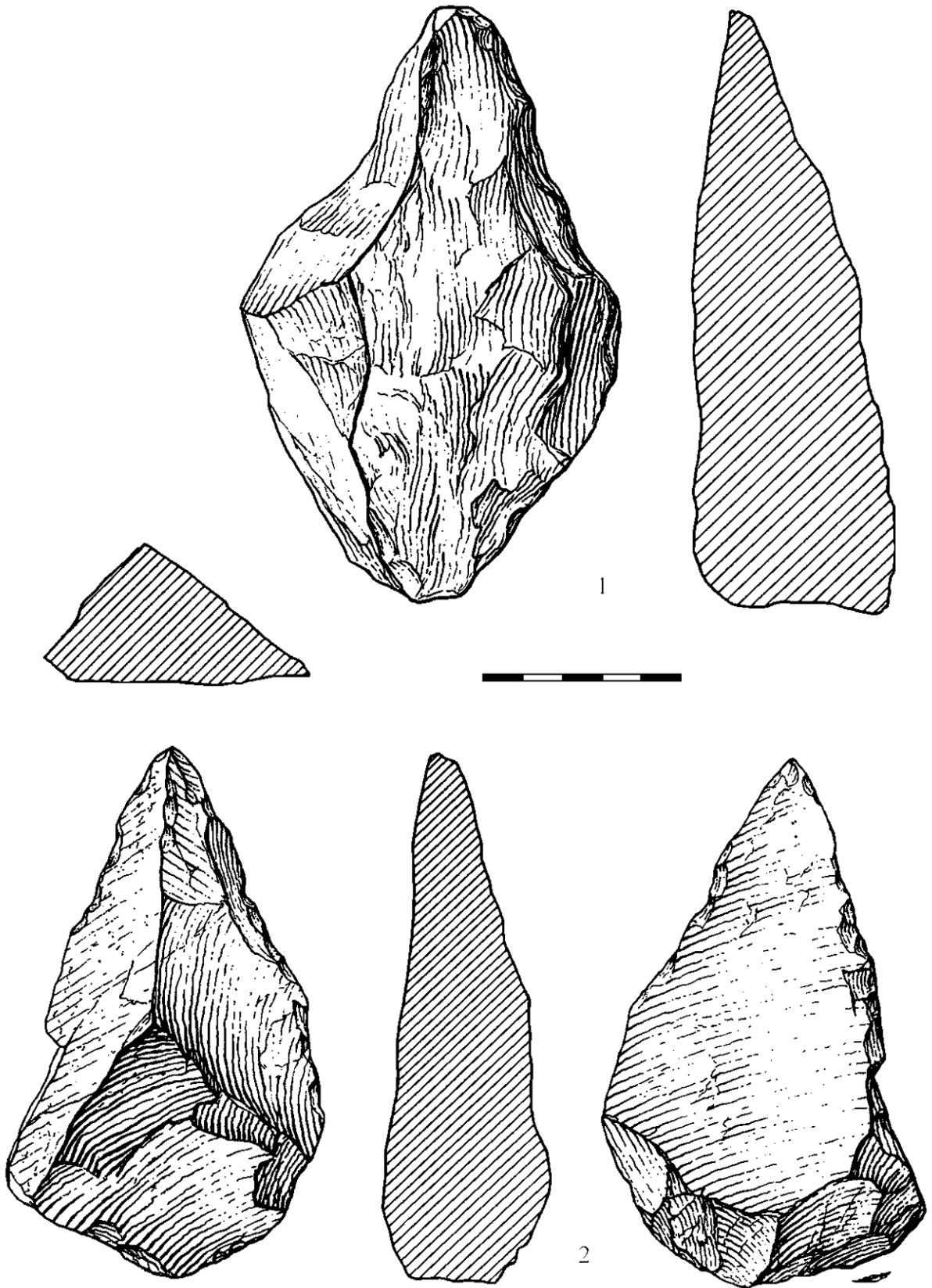
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

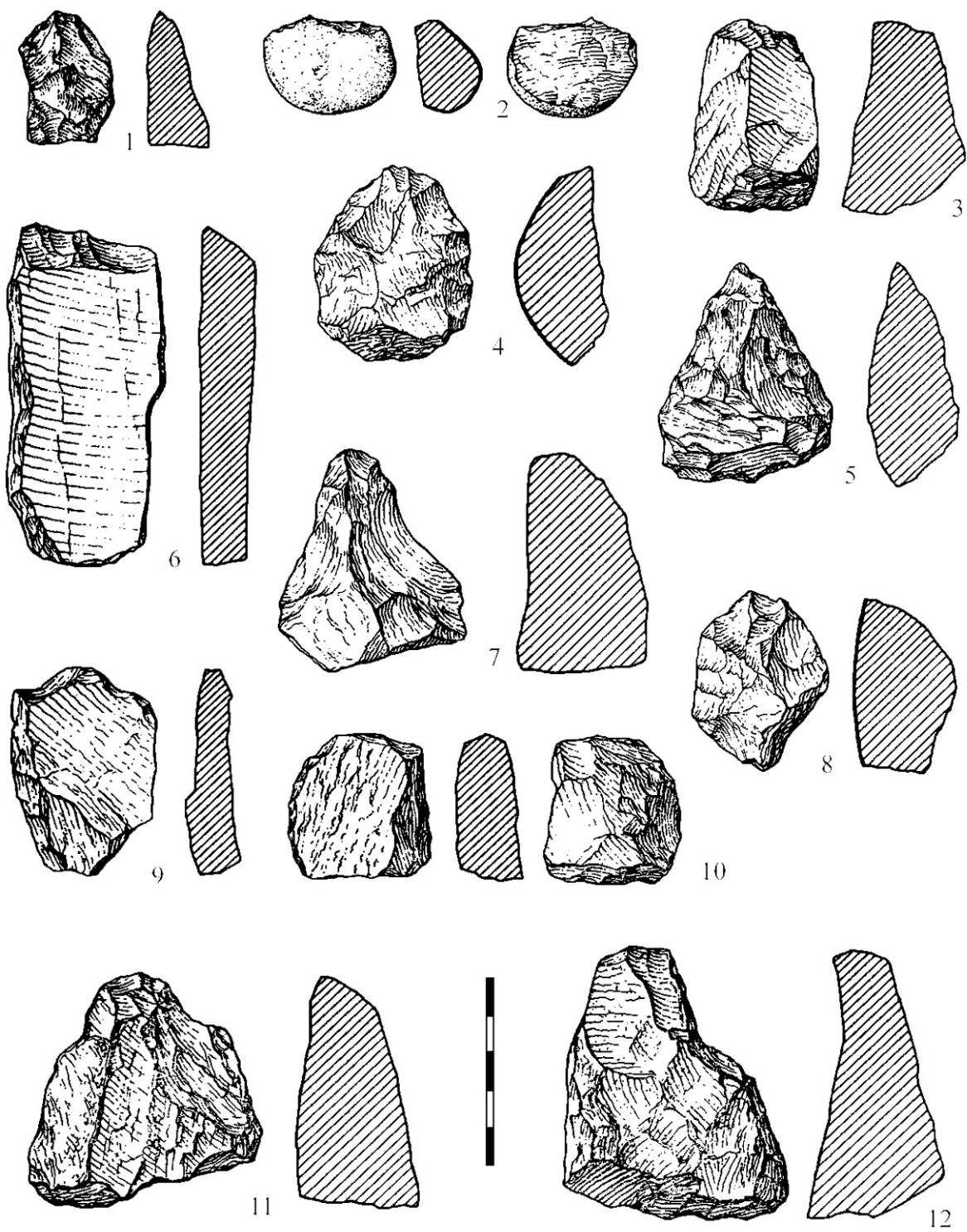
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

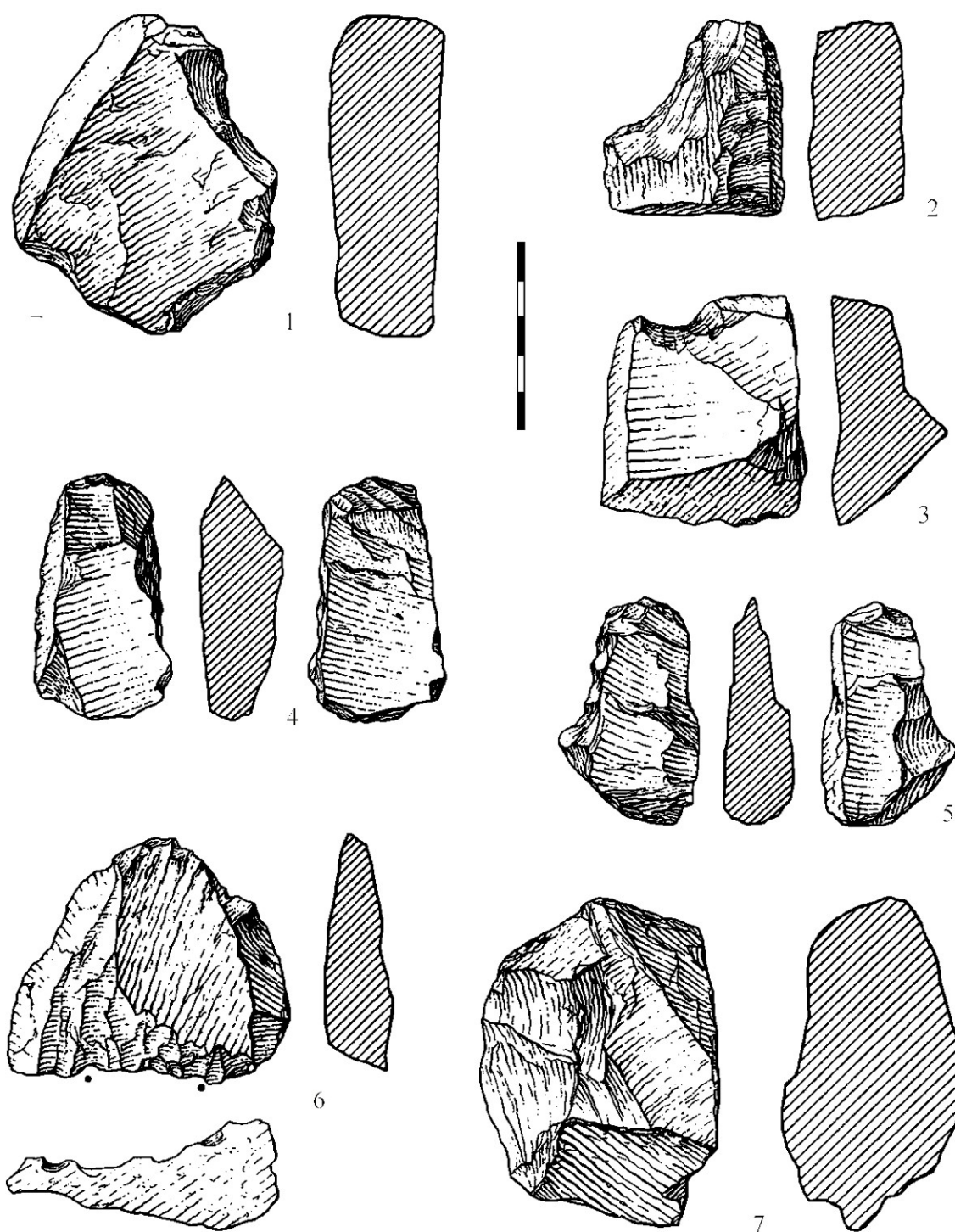
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

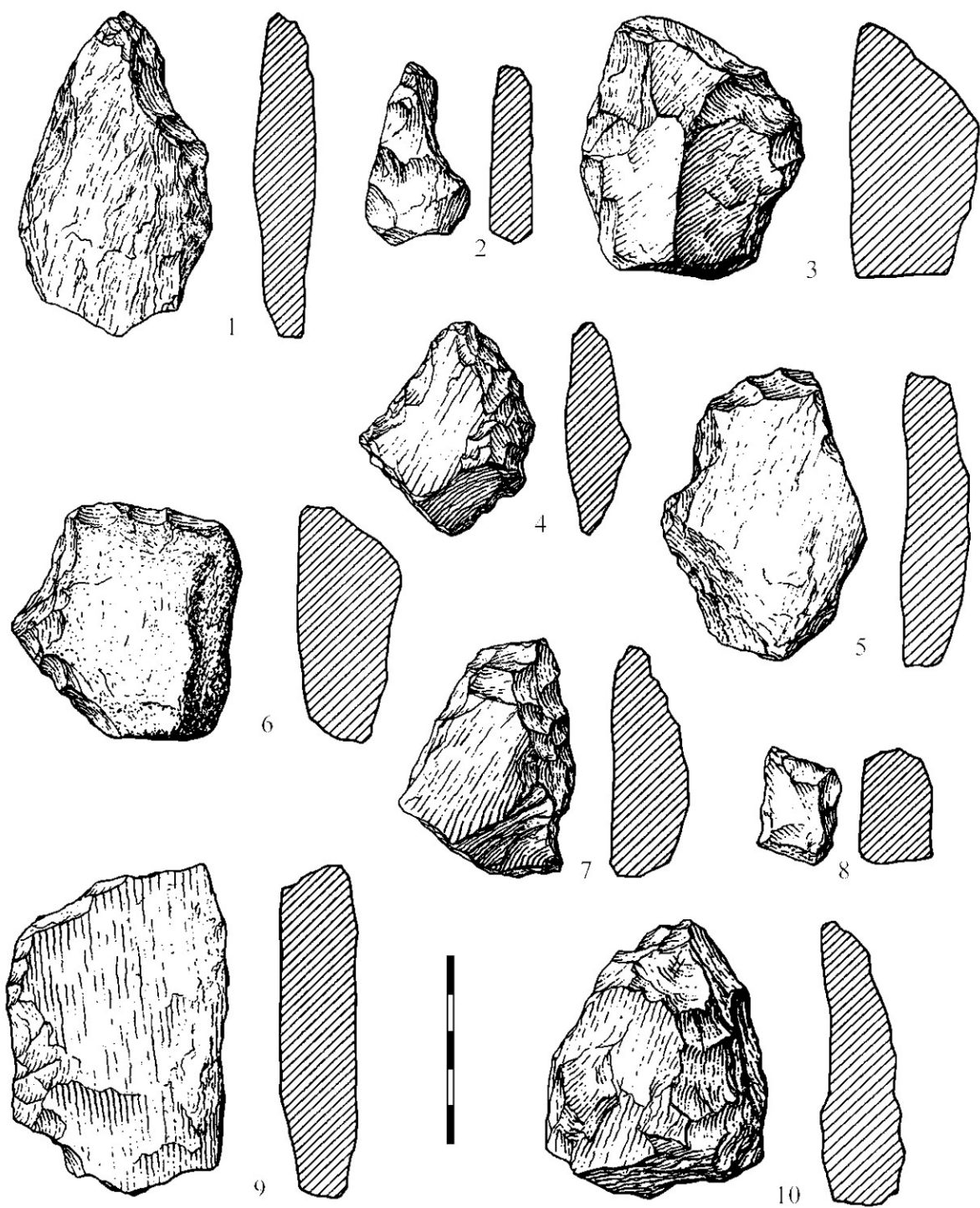

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přežletic.

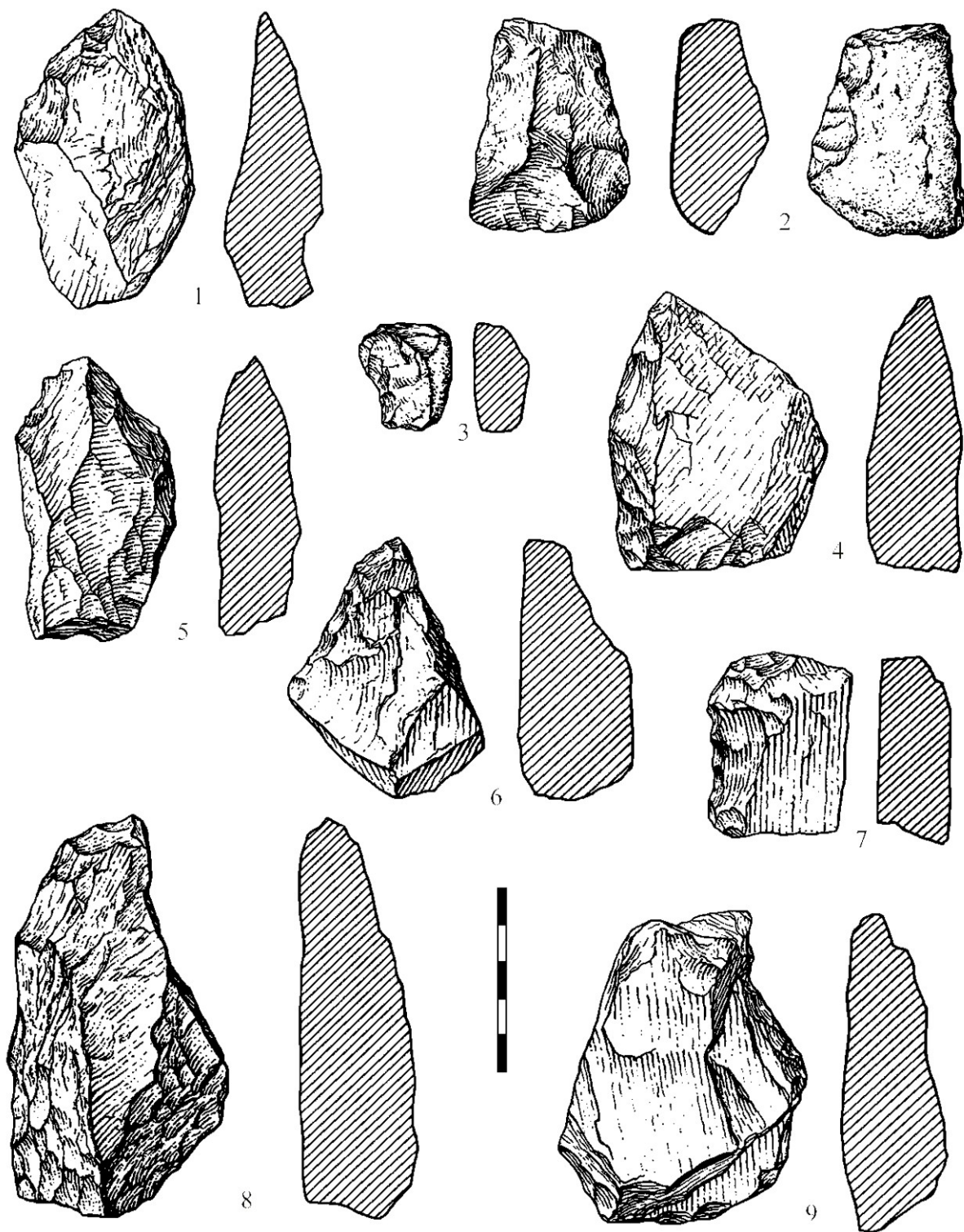

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

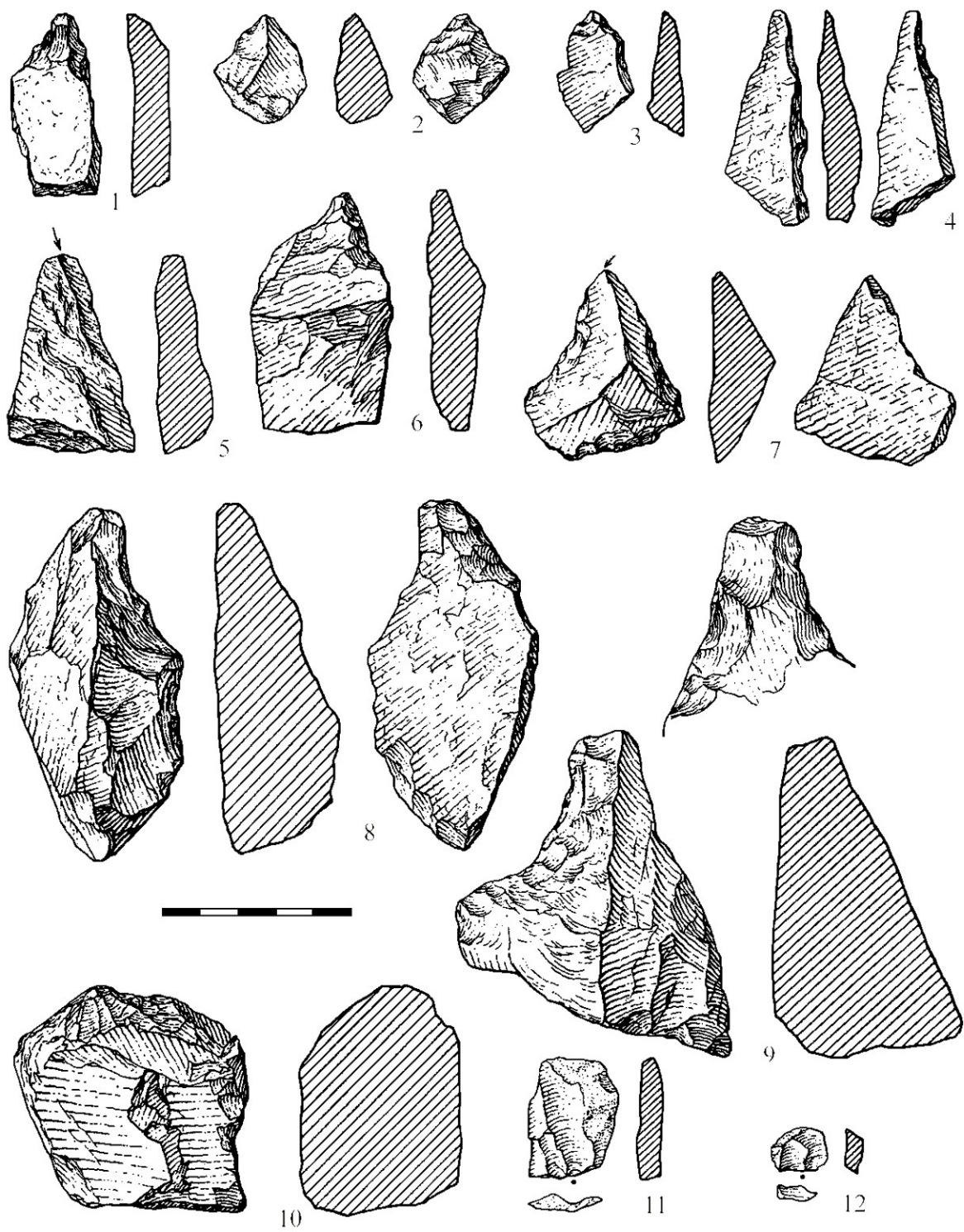

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

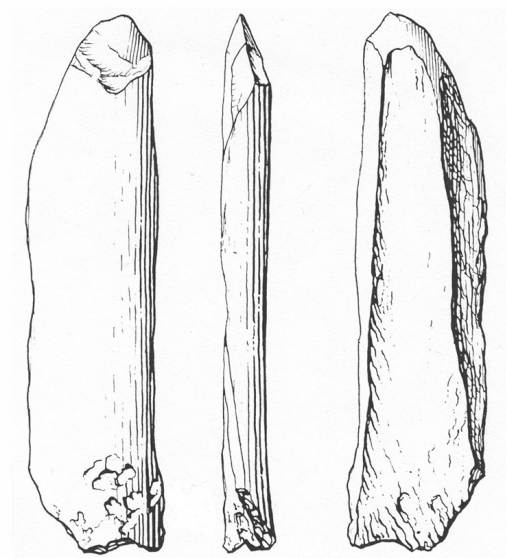
Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přezletic.

Kamenné nástroje staropaleolitických lidí z Přežletic.

Kostěný pěstní klín z tibie pramamuta.

1 cm

Kostěné dlátko z tibie srny.

velmi slabě (3,95 %), a to subsféroidy (3,29 %), diskoidy (0,49 %) a vlastním polyedrem (0,16 %). Relativně slabě se vyskytují také sekáče (8,07 %). Víceméně podobný obraz poskytují i nálezové horizonty Přezletice A2 a A1, s tím, že horizont A1 charakterizuje zvýšený podíl bifasů *s.l.* (32,89 %) a zmenšený podíl ostatních nástrojů (rydel, vrtáků, vrubů a nožů). Je pravděpodobné, že horizont A1, který je mírně resedimentovaný, pochází z vrcholu interglaciálu a představuje patrně mladší cyklus osídlení než horizont A3. Pro charakteristiku přezletické industrie a přezleticienu jako takového je tedy důležitá skladba kamenné štípané industrie z horizontu A3, která pochází z autochtonní polohy, je pro ni charakteristické převažující množství drasadel a ostatních nástrojů, mezi než počítáme rydla, vrtáky, dláta, vruby a nože. Tyto typy artefaktů sami o sobě patrně nejsou příliš citlivými ve smyslu chronologicko-kulturním, protože se vyskytují v předchozích i následujících stupních paleolitu. Významný je zejména jejich podíl, jak ještě uvidíme při srovnání s lokalitou Bečov II. V tomto smyslu je zajímavější skupina bifasů *s.l.* (protobifasů, pěstních klínů, cleaverů a picků), jejichž jednotlivé složky, zejména protobifasy, picky a cleavery, vykazují poměrně starobylý charakter. Zastoupení vlastních pěstních klínů je velice nízké (1,48 %), což je pro tuto kulturu zřejmě typické.

V průměru je přezletická industrie spíše drobnější, průměrná délka artefaktu v horizontu A3 je 6,9 cm, v horizontu A2 6,26 cm a v horizontu A1 7,28 cm a poněkud robustnější s hodnotami průměrného indexu sféricity ve vrstvě A3 – 0,6; A2 – 0,63 a A1 – 0,58. Celkově přezletická industrie vykazuje silné tendence k drobnotvarosti, což ji spojuje s drobnotvarými industriemi českého mladšího stupně starého paleolitu, jako je např. Tmaň, Račiněves, Kladno-Kročehlavy, Velké Přítočno a další.

Výborné podmínky pro zachování osteologického materiálu umožnily zachování kostěných artefaktů, kompakty kostí velkých savců, např. mamuta, využíval tehdejší člověk jako suroviny stejným způsobem jako kamene, tj. odštěpováním z nich vytvářel nástroje podobné kamenné štípané industrii. Dokladem může být poměrně mohutný jednostranně opracovaný pěstní klín, který byl vyroben z tibie pramamuta. Drobnější kostěná surovina byla používána k výrobě malých artefaktů, dokonce za použití technologie broušení a hlazení, kterou známe rovněž až z mladších etap kulturního vývoje. Dokladem je drobné kostěné dlátko, o rozměrech 5,5 x 1,4 x 0,5 cm, které bylo vyrobené ze štěpiny dlouhé kosti pravděpodobně srny. V terminální části je ve směru podélné osy pravidelně oboustranně zbrušeno do obloukovité dlátovité hrany. Na ventrální straně jsou však i stopy dobrušování, čili tvarování artefaktu ve směru kolmém na podélnou osu. Tento artefakt, který pochází z horizontu A3 dokládá vysokou úroveň opracování kostěného materiálu, jak jej známe např. z mladšího stupně starého paleolitu, např. z naleziště St. Symphorien nebo Bilzingsleben.

Další nálezy, které jsou důležité pro studium charakteru a planigrafie sídliště v nálezovém horizontu Přezletice A3, představují pozůstatky ohnišť. Vedle malého ohniště blízko vchodové partie sídelního objektu byly nalezeny také ojedinělé dřevěné uhlíky a fragment přepálené kosti.

Lokalita v Přezleticích je příkladem insulárního, či semiinsulárního sezónního sídliště (patrně zimního) s vybudovaným masivním obydlím, pro jehož umístění tehdejší lidé vybrali nevelkou plošinku v inundaci velké řeky. Tato poloha, které byla téměř dokonale chráněná vodní hladinou (buť kolísající), byla zřejmě vybrána jako obrana před velkými karnivory. Mohou to dokládat stopy ohryzů na kostech, způsobené hyenami (včetně jejich koprolitů), ke kterým patrně došlo velmi brzy po opuštění sídliště, kdy tedy zmizel druhý z důležitých ochranných faktorů, tj. přímo lidé, kteří by bránili svoje sídliště buď přímo aktivně, nebo za používání ohně. Tato strategie by mohla odpovídat sezónnímu (zimnímu) charakteru sídliště,

kdy bylo nutné a poměrně snadné nashromáždit a přirozeně konzervovat větší množství masa a takto je přirozeně chránit před predátory. Tuto strategii máme doloženu i z mladšího stupně staršího paleolitu v Račiněvsi.

Lokalita v Přezleticích tak představuje klíčové naleziště pro poznání kultury, prostředí a způsobu života lidských komunit ve starší fázi starého paleolitu, která umožňuje hodnotit aspekty způsobu života lovců a sběračů v období starého paleolitu z nejrůznějších hledisek a vytvořit tak elementární obraz důležité části aktivit tehdejších lidí.